

אִיגִנִּים
זא
פּרעמדם

ISBN:0-657-05613-8

cat 11/11 78

5459

Eigens un Friends

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 05613

EYGNS UN FREMDS

*Permanent preservation of this book was made possible
by Barbara B. Portnoy*

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Lief D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

Jos. Watson

אייגנס און פרעמדס

ליטעראריש זאמלבוך

.1

ארויסגעגעבן פון דער קולטור ליגע פון באסטאן און אומגעגנט

1922

Copyright by Joseph I. Cheskis

All rights reserved.

Boston, 1922.

א י נ ה א ל מ

אייגנס:

דר. יוסף י. טשעסקים: רוסאָ און טאַלסטאָי
י. גויכבערג: לידער
י. א. מעדיסאָן: וואָלטער פייטער אלס עסטעטיקער
אליעזר גרינבערג: לידער
יוסף י. טשעסקים: שווערע טעג (איינאקטער)
ל. מאַגיסטער: לידער
דר. ה. ט. שניטקינד: די פייער לעגענדע פון פראָמעטעוס

פרעמדס:

דר. יוסף י. טשעסקים און י. גויכבערג: לאַדינישע פּאָלקס לידער
מ. י. לערמאַנטאָוו: דעמאָן—איריש: י. גויכבערג
עסכילאָס: פראָמעטעוס—איריש: דר. ה. ט. שניטקינד
פ. פעטראַרקא: סאַנעטן—איריש: דר. יוסף י. טשעסקים און י. גויכבערג

איינס

דר. יוסף י. משעסקים:

די ווירקונג פון זשאן זשאק רוסאָ אויף ל. נ. טאָלסטאָי

דר. יוסף י. משעסקים

רוסא און טאָלסטאָי

עס איז קיין שום ספק ניט, אז רוסאָס ווערן האָבן אויסגעאיבט אַ גרויסע ווירקונג אויף טאָלסטאָי. דער בעסטער עדות איז אפשר טאָלסטאָי אליין. און אָט וואָס טאָלסטאָי האָט צו זאָגן וועגן רוסאָן: „מע האָט נאָך רוסאָן ניט גענוג אָפּגעשאצט; מע האָט פשוט ניט פארשטאנען די גרויסקייט פון זיין גע-דאנק..... איך האָב געלייענט אלע ווערק פון רוסאָ, אפילו זיין מוזיק-ווערטערבוך. כ'האָב אים ניט באוואונדערט, כ'האָב אים פשוט פארהייליקט. כ'האָב געטראָגן זיין פאָרטערט אויף מיין האַלז ווי א הייליק בילד..... רוסאָ און דער עוואנגעליום האָבן געהאט אויף מיין לעבן די בעסטע ווירקונג..... אָפּט, ווען איך ליען אים, דאכט זיך מיר, אז איך ליען מיינע אייגענע שריפטן.“ קיין בעסערע באווייזן דארף מען ניט. דער אמת איז, אז טאָלסטאָיס גאנצע לעבנס פילאָזאָפיע איז באַ-איינפלוסט געוואָרן פון רוסאָן: זיינע באגריפן איבער קונסט, רעליגיע און געזעלשאפט.

טאָלסטאָיס באגריף איבער קונסט קאָן אין קורצן אזוי רעזומירט ווערן: קונסט איז אַ וויכטיקע מענטשלאכע אקטיוויטעט און איינער פון די הויפט פאקטאָרן פון מענטשלאכן פראָגרעס. דורך שפראך פארשפרייט דער מענטש זיינע געדאנקען, דורך קונסט — זיינע געפילן. דער סאָציאלער אינסטינקט אין מענטשן האָט זיך הויפטזאכלאך אנטוויקלט אַ דאנק דער קונסט, און קונסט האָט אזוי ארום מעגלאך געמאכט דאָס צוואמענלעבן פון מענטשן. אלס אַ סאָציאלער פאקטאָר פון גרויס וויכטיקייט קאָן ניט קונסט און טאָר ניט זיין אַמאָראליש, דאָס הייסט, גלייכגילטיק צו פראַנץ פון מאָראַל און עטיק. פארקערט, די אויפגאבע פון קונסט דארף זיין צו פארשפרייטן צווישן די מאַסן פון פאָלק די בעסטע און שענסטע געפילען, די איידלסטע מידות צו וועלכע די מענטשהייט האָט דערגרייכט. דער קינסטלער טראָגט אויף זיך אַ גרויסע מענטשלאכע אחריות און ער האָט ניט קיין מאָראַלע רעכט זיך צו באנוצן מיט זיין טאלאנט ווי מיט אַ שפּילצייג. דער קינסטלער איז, ווילנדיק ניט ווילנדיק, אַ לעדער, אַ וועגווייזער און ס'איז זיין חוב צו לערנען דאָס פאָלק, וואָס ס'איז גוט, איידל און אויפריכטיק.

די זאָמען, אזוי צו זאָגן, פון דעם דאָזיקן באגריף איבער קונסט געפינען זיך

כפועט אלע אין רוסאָס ווערט. רוסאָ האָט באַטאָנט, פונקט ווי טאַלסטאָי נאָך אים, די אלמעכטיקייט פון קונסט און איר סאָציאלן כאַראַקטער. „די קעניגרייך פון קונסט איז די אלמעכטיקסטע פון אלע“, האָט רוסאָ געשריבן אין 1753 צו זיינעם אַ פריינט. דורך קונסט קאָן מען אַפּעלירן צו די איידלסטע פונקט ווי צו די נידעריק־סטע אינסטינקטן פון מענטשן; דורך קונסט קאָן מען בויען און צעשטערן. עס איז נאָר ניטאָ אזא זאך ווי „אן און פאר זיך“ קונסט. „מע קאָן ניט“, האָט רוסאָ גע־שריבן, „רעדן איבער דראַמעס, גוטע אָדער שלעכטע אין אַ מיין אַבסטראַקטן זין.... דראַמעס שרייבט מען פארן פּאָלק און זייער אַבסאָלוטע ווע־ט קאָן אָפּגעשאַצט ווערן נאָר נאָך זייער ווירקונג אויף די פּאָלק־מאַסן.“ די מאַסן האָבן אַ געזונטן חוש פאר קונסט, און צו דעם חוש דאַרף דער קינסטלער אַפּעלירן. ער טאָר ניט טראַכטן פון חיי שעה, — שאַפן פאר דעם מאַמענט, פאַרקויפן זיין טאַלאַנט פאר אַ טאַפּ ליניזן; ער דאַרף שאַפן פאר חיי עולם, — אַרויסבריינגן דאָס אייביק שיינע און דאָס אייביק אידעלע אין מענטשן.

עס איז גרינג צו באַמערקן די ענלאַכקייט צווישן די צוויי קונסט באַגריפן, און ס'איז קיין שום ספק ניט, אז רוסאָ האָט געלייגט דעם פונדאַמענט, אויף וועלכן טאַלסטאָי האָט געבויט זיין קונסט פּילאָזאָפּיע. דאָס זעלבע קאָן געזאָגט ווערן, אַן קיין שום מורא פאר איבערטרייבונג, וועגן טאַלסטאָים רעליגיאָנס־קאָנצעפּציע.

ביידע, רוסאָ און טאַלסטאָי זיינען געווען קריסטן, — קריסטן, אין דעם זין, וואָס זיי האָבן ביידע אָנגענומען די פּילאָזאָפּיע פון דעם „סערמאָן אויפן באַרג“, — די פּילאָזאָפּיע פון ניט־ווידערשטאַנד. און ביידע האָבן אָפּגעוואַרפן די באַזע, אזוי צו זאָגן, פונם פאַרמאָלן טעאַלאָגישן קריסטנטום. דער יסוד פון קלויסטער־קריסטנטום איז די טעאָריע פון „דער ערשטער זינד“, — די טעאָריע, אז דער מענטש איז נאָ־טירלאַך שלעכט און פאַרדאַרבן אַלס אַ רעזולטאַט פון אַרמ'ס זינד, זיין עסן פון דעם עץ הדעת. קריסטוס איז דאָך געקרייצט געוואָרן אום אויסצוקויפן דעם מענטשן פון דער זינד. במילא, אויב דער מענטש איז נאַטירלאַך פאַרדאַרבן, קאָן ער קיין גוטס, פון זיין אייגענעם פרייען ווילן, ניט טאָן. גוטס קאָן ער טאָן נאָר דורך אַן אויסער־געוויינטלאַכער אָנשטרענגונג פון ווילן און מיט דער דירעקטער הילף פון גאָט. דעם דאָזיקן יסוד פון קריסטנטום האָט רוסאָ און נאָך אים טאַלסטאָי קאַטעגאָריש אָפּגע־לייקנט. פאַרקערט, זיי האָבן ביידע אונטערגעשטראַכן, באַזונדערס רוסאָ, אז דער

מענטש איז בטבע גוט. „ס'איז גאָר ניטאָ“, האָט רוסאָ געשריבן אין זיין „עמיל“, קיין נאטירלאכע שלעכטקייט אין הארצן פון מענטשן; „און דאָס זעלבע אין זיינע „דיאלאָגן“: „אלע ערשטע אימפּולסן, אלע נאטירלאכע הארץ באַנערן זיינען גוט און אויפריכטיק.... אלע פרימיטיווע ליידנשאפטן — אידל און ליב.“ דער מענטש דארף זיך נאָר צוהערן צו די באַפעלן פון זיין הארצן, פון זיין געוויסן. זיי וועלן אים ניט פארפירן. דאָס קול פון זיין הארצן, די שטימע פון זיין געוויסן איז דאָס רעדן פון גאָט. דאָס שלעכטע אין מענטשן איז א קינסטלאכע פלאַנץ. עס קומט ניט פון אים זעלבסט, — עס קומט פון זיין אומגעבונג, זיין מיליע, וועלכע איז זעלטן נאטיר־לאך, מערסטנס קינסטלאך. „דער מענטש איז גוט“, האָט רוסאָ געשריבן, „די מענטשן זיינען שלעכט, זיינע גוטע מידות שטראָמען פון זיין אייגענעם איך, זיינע שלעכטע — פון ערנעז אַנדערש וואו.“ די איינציקע רעטונג פון מענטשן אלס א יחיד, און פון דער מענטשהייט אלס א כלל איז זיך אומקערן צוריק צום לעבן פון יענע צייטן, ווען די ערשטע אימפּולסן, און במילא די גוטע, זיינען געווען די געזעצן פון לעבן. ווען דער מענטש האָט געלעבט אין אַ סביבה, וועלכע איז געווען נאטיר־לאך און ניט קינסטלאך. און דאָ באַרירן מיר שוין די סאָציאלע אידעאלן פון רוסאָ און טאָלסטאָי.

רוסאָ, כאָטש דער שאַפער פונם „סאָציאלן קאָנטראַקט“, האָט דאָך ניט געהאט קיין אויסגעהאלטענעם געזעלשאַפּטלאַכן אידעאל. ער ווידערשפרעכט זיך אָפּט. אין זיין ערשט ווערק, זיין עסיי איבער קונסט און וויסנשאַפט, איז רוסאָ א פרימיטיוויסט. זיין אידעאל איז א מין גאָלדענע צייט, וועלכע האָט עקזיסטירט, פארבייגייענדיק, נאָר אין זיין פאָרשטעלונגס קראַפט. מענטשן האָבן דאמאָלסט געלעבט נאָר אין קליינע גרופן, זיינען געווען שטארק און פריי, האָבן קיין עול און קיין דאגות־פּרנסה ניט געהאט און האָבן במילא ניט געוואוסט פון קיין שנאה איינער צום צווייטן. זיי האָבן געלעבט ווי די פייגל און האָבן געמאכט פון זייער לעבן א מין שטענדיקן יום־טוב. אין זיין „סאָציאלן קאָנטראַקט“ איז רוסאָס אידעאל א מין שטרענגער רעפּובליקאניזם, אין וועלכען די אינדיווידועלע פרייהייט פון מענטשן איז שוין זייער שטארק, אפּשר אביסל צופיל, באַגרעניצט. פונדעסטוועגן, כאָטש רוסאָס געזעלשאַפּטלאכער אידעאל איז ניט שטרענג אויסגעהאלטן, זיינען אָבער זיינע ווערק פול מיט אַריגינעלע איינ־פאַלן, טיפע געדאַנקען און סוגעסטיעס. און מיט די לעצטע האָט זיך טאָלסטאָי באַנוצט אינם פּראָצעס פון אויפפאַסן זיין אייגענעם געזעלשאַפּטלאַכן אידעאל, א אידעאל

וועלכער איז כמעט אינגאנצן באזירט אויף „ואהבת לרעך כמוך“, וועלכער איז אָבער אין דער זעלבער צייט זייער ענלאַך צו רוסאַס אנארכאָ-פּרימיטיוויזם.

ביידע, רוסאַ און טאַלסטאָי זיינען געווען רעאקציעאַנערן, רעאקציעאַנערן אין דעם עטימאָלאָגישן זין פונם וואָרט. זיי האָבן אָפגעלייקנט דעם מענטשאַכן פּראָגרעס, קליין געמאכט די ווערט פון דעם מענטשנס עראָבערונגען און אויפגעפאָדערט די מענטשהייט גיין אויף צוריקוועגס, אָפּזאָגן זיך פון די קולטורעלע און וויסנשאַפטלאַכע אוצרות, וועלכע די מענטשהייט האָט אָנגעזאַמלט נאָך טויזנטער יאָרן פון אומענדיג לאַכע ליידן און קאַמף. און ביידע האָבן פונדעסטוועגן מיט זייערע שאַרפע אַטאַקעס אויף דער מאָדערנער געזעלשאַפט, אַטאַקעס וועלכע זיינען, פאַרבייגייענדיק, אזוי ענלאַך אז עס דאַכט זיך איין און די זעלבע פען האָט זיי געשריבן; ביידע האָבן מיט זייערע אַטאַקעס אויף דער מאָדערנער געזעלשאַפט, אויב ניט פאַראַורזאַכט, אַמווייניקסטן געווען טיילווייז פאַראַנטוואָרטלאַך פאַר די צוויי גרעסטע רעוואָלוציעס פון מאָדערנער אייראָפּע: די פראַנצויזישע רעוואָלוציע פון 1789 און די רוסישע רעוואָלוציע פון 1905-17.

רוסאַ איז געווען אַ זייגעראַכערס אַ זון, געבוירן און דערצויגן אין דער פרומער קאַלוויניסטישער זשענעווע, אַן אָרימער קראַנקער וואַנדערער, סעקסועל ניט נאָרמאַל, אומבאַקאַנט ביז דער עלטער פון 40 יאָר, און אַ קינד פון 18-טן יאָרהונדערט. טאַלסטאָי איז געבוירן געוואָרן אַן אַריסטאָקראַט, אַ גראַף; איז שטענדיק געווען רייך, פיזיש און גייסטיק שטאַרק, באַליבט און ווייט באַרימט און אַ קינד פונם 20-טן יאָרהונדערט. און פונדעסטוועגן איז פאַראַן אַ גרויסע ענלאַכקייט אין באַראַקטער-בוי און מענטשאַליטעט צווישן רוסאַ און טאַלסטאָי. עס קאָן אַפּשר קלינגען איבער-געטריבן, פאַראַדאָקסאַל: ס'איז דאָך אמת. כאַראַקטעריזירנדיק רוסאַן האָט וואָל-טער געשריבן, אז ווען רוסאַ וואָלט געווען געבוירן געוואָרן עטלאַכע הונדערט יאָר פריער, וואָלט ער געווען באַשאַפן אַ נייע רעליגיעזע סעקטע און וואָלט נאָך זיין טויט געווען קאַנאָניזירט געוואָרן; און אז רוסאַס גאַנצער גלויבן אין פערזענלאַכער אומ-שטערבליכקייט איז געווען אין אַ גרויסער מאָס דער רעזולטאַט פון זיין אויסער-געוויינטלאַכן ענאָאיזם. ער, רוסאַ, האָט זיך באַין אַוּפן ניט געקאַנט פאַרשטעלן, און פון אזאַ גרויסער פערזענלאַכקייט ווי ער זעלבסט זאָל ניט בלייבן נאָך זיין טויט פּער ווי אַביסל אַש. כמעט אין די זעלבע ווערטער דריקט זיך גאָרטי אַויס איבער טאַלסטאָי אין זיינע, ניט לאַנג דערשינענע, זכרונות וועגן אים. „וואָס עס האָט

מיד כסדר אָפגעשטויסן פון אים (פון טאָלסטאָין) איז געווען זיין דעספּאָטישע שטרעבונג צו פארבייטן דאָס לעבן פון גראַף טאָלסטאָי פאר, „דאָס לעבן פון דעם הייליקן, גנעדיקן פּאָטער לעוו“. און מיט א פּאָר זייטלאַך ווייטער: „זיין גאַנץ לעבן האָט ער מורא געהאַט פארן טויט און אים געהאַסט... ער זאָל שטארבן! די גאַנצע וועלט, די גאַנצע ערד קוקט אויף אים. פון כינאַ, אינדיע, אמעריקע ציען זיך צו אים לעבעדיקע צאפּלענדיקע נשמות, — זיין נשמה איז פאר אלע און כסדר! פאר וואָס זאָל די נאַטור ניט מאַכן קיין אויסנאַם פון איר געזעץ און געבן איינעם פון די מענטשן פיזישע אומשטערבלאכקייט, פאר וואָס?“

טאָלסטאָי איז באַאיינפלוסט געוואָרן פון רוסאַ, האָט אים כמעט ווי פארהייליקט, פשוט דערפאר, וואָס ער איז געווען פון דעמוזעלען „שטאַף“ ווי רוסאַ; ווייל ער האָט געפילט אין זיין הארץ ציטערן די זעלבע סטרונגעס וועלכע האָבן געמאַכט וויברירן דאָס הארץ פון רוסאַ, ווייל ער האָט זיך געפילט זיין גייסטיקער יורש, נאָכפּאָלגער און פּאָרזעצער.

י. גויכבערג

פֿידער

י. גויכבערג:

קינדהייט—עכאָס

י. גויכבערן .

דאָס לעצטע

ווייסנקער מלאך מיט קלאַרינקע פליגעלאַך,
גוטער באַשיצער פון קינדערשע וויגעלאַך,
קום אויך צו מיר.
לייג צו דיין האנט צו מיין שמערן, דעם בריענדן
שפּאַר אָן דיין קאַפּ אויף מיין האַרצען דעם גליענדן,
גוט איז מיט דיר.

הער אין מיין האַרצן די ליידנשאפט פלאַקערן,
זע ווי די קנייטשן פון תּאוּה צעאַקערן
טיף מיין געזיכט,
ליבער, פּאַרטרייב די מחבלים די טונקעלע,
לאַז ניט פּאַרלעשן דאָס לעצטינקע פונקעלע
קינדעריש ליכט

קינדערשע פּריידן, זיי זיינען פּאַרטריבענע,
לאַז כאַטש ניט רויבן די איינציק-פּאַרבליבענע
קינדערשע טרער,
לאַז ניט אָפּפּליקן דאָס צימערדיק גרעזעלע,
ס'איז דאָך מיין לעצטעס אומשולדיקעס רייזעלע,
מלאַך'ל, כ'האַב שוין ניט מער ...

דאָס קוועלכעלע

אין א וועלדעלע,
א געדיכטינקן,
צווישען בערגעלאך,
אין א טאל,
פליסט א וואסערל,
שלאגט א קוועלכעלע,
שלאגט א קוועלכעלע
ווי קרישטאל.

און דאָס סטעזשקעלע
צו דעם קוועלכעלע
א פארוואקסענעם,
שווער צו גיין,
קומען קאָן א הין
נאָר א הערצעלע,
ווי דאָס קוועלכעלע
לויטער, ריין.

און אז ס'קומט שוין ווען
צו דעם קוועלכעלע
ניט קיין ערלאכעם
ריינעם הארץ
ווערט דאָס וואסערל,
אַט דאָס לויטערע,
ווערט דאָס קלאַרינקע
טונקל שווארץ ...

וואויל און גוט איז אייך,
ליבע הערצעלאך,
ווער געטרונקען האט
כאטש א מאל
פון דעם קוועלכאלע
אט דעם קלאַרינקן.
פון דעם לויטערן,
ווי קרישטאל.

זע איך א קינד צו דער מוטער זיך ציענדיק,
 זוכענדיק שוין אין איר שוים,
 זע איך א גלויביקן, בעטנדיק, קניענדיק,
 ווערט דאן מיין פיין אזוי גרויס.
 קינדער איר גליקלאכע, פילט איר אייך פעלט עפעס,
 גלייך צו דער מאמע געגא'ן,
 הערצער איר גלויביקע, פילט איר אייך קוועלט עפעס
 איז דאך א רעטער פאראן.
 גרויס איז די מאמע, דער טאטע א מעכטיקער,
 ווער זשע קאן וואגן טאן שלעכטס?
 לעבט דאך אין הימל א גאט א גערעכטיקער,
 הערט ער דאך יעדערינס קרעכין.
 וואס זשע זאל איך טאן—ניט קינד און ניט גלויביקער?
 ווער זשע קאן שטילן מיין פיין?
 טויט איז אין הארצן מיין רעטער, מיין אייביקער.
 כ'קאן אויך קיין קינד מער ניט זיין.
 קלוג בין איך—כ'ווייס אז דער טאטע, דער מעכטיקער
 קאן זיך ניט העלפען אליין ...
 קלוג בין איך—כ'ווייס אז דער הימעל דער פֿרעכטיקער,
 ז'לידיג און טויב, ווי א שטיין ...

ווייסע טרוימען

שטיל געלאסן פאלט דער שניי
און באדעקט די ערד
יעדער טונקלער שווארצער שפור
ווייס באזילבערט ווערט.

דאכט זיך דיר די אלטע ערד
לעבט דאס ערשטע יאר,
און ווי דאמאלס שיינט איר ברוסט
אומבאפּלעקט און קלאַר.

שטיל געלאסען קלאַפט דאָס האַרץ
נאַכ'ן מאַקט פון שניי.
איינגעליולעט איז אין האַרץ
יעדער אנגסט און וויי.

קוקסט און שווייגסט און וועכסט א טרויס,
חלומסט: ביסט א קינד,
מיט א האַרץ ווי ווייסער שניי,
ניט באַרירט פון זינד.

בלאָנדזשעט אום דיין מידער בליק
אויפ'ן ווייסן שניי,
דו און זי—די אלטע ערד—
ווייסע טרוימען צוויי ...

מיט א דעקטוך אויף די אויגן
האָסטו, נאָריש גלויביק קינד,
צוואַנציק יאָר דיין קאַפּ געבויגן
פאַר אַ גאַט, וואָס רופט זיך זינד.
ס'האַט אַ האַנט, אַ האַנט אַ טמא
איינגעקריצט ביי דיר אין האַרץ:
„ריין און קלאַר איז דיין נשמה,
נאָר דיין קערפּער—ברודיק שוואַרץ.“
און דיין פּרילינג איז געקומען
און געקלאַפּט ביי דיר אין טיר:
„העי, שטיי אויף און רייס די בלומען,
זע, זיי וואַרטן שוין אויף דיר.
„זודיק בלוט און שטייפּע גלידער
„און די מוסקולן ווי שטאַל,
„טאַנצן דאַרפסטו, זינגן לידער,
„און דו זיצסט אין יאַמער טאַל.
„זע, די בלומען בליען ליבן,
„שוואַנגערן און בריינגען פּרוכט,
„ווער זשע האָט דיין פּרייד פאַרטריבן?
„ווער זשע, קינד, האָט דיך פאַרפּלוכט?“
נאָר דו האָסט דיין לייב באַשפּיגן
אין דיין שרעק פאַר גאַט פון זינד,
האַסט געליטן און געשוויגן,
און דערשטיקט דיין ווילן, קינד ...

זאָגט דאָס קינד: די ברידער מיינע
האַבן פון מיין לייב געלאכט
און די ריינסטע וואַנטשן מיינע
האַבן זיי צו שפּאַט געמאַכט.

כ'האָב געזען ווי שמעטערלינגען
פאַרן זיך אין זונען-שיין,
כ'האָב געזאָגט: ווי שמעטערלינגען
וועל איך מיט מיין ליבסטער זיין.
כ'האָב געזען ווי פייגל שפילן
און באהעפטן זיך צו פאַר,
כ'האָב געטראַכט: ווי זייער ווילן
איז מיין ווילן ריין און קלאַר.
כ'האָב געזען ווי מענטשן קינדער
שמייכלען ציניש, שמייכלען פרעך,
ס'האַט דער בליק פון מענטשן קינדער
שוואַרץ געמאַכט מיין לייב ווי פעך
און איך האָב מיין לייב באשפּיגן
אין מיין שרעק פאַר זיך אליין...
כ'האָב געליטן און געשוויגן
אין פאַרביסן מיט די ציין.

שמערן און קינדער

(לזכרון מיין חבר שמעון)

בלאנדזשען שמערן דארט אין הימל,
בלאנדזשען קינדער דא אויף ד'ר ערד,
פאלט א שמערנדל פון הימל,
שמארבט א קינד ביי אונז אויף ד'ר ערד
ווערט דאס שמערנדל פארגעסן,
אויך דאס קינד פארגעסן ווערט,
ווייניק שמערען דארט אין הימעל?
ווייניק קינדער דא אויף ד'ר ערד? ...

י. גויכבערג

ווען דאס בלוט איז היים

ניט ווייט פון דעם שמעטל—א וועלדל א קילם,
 ניט ווייט פון דעם וועלדל—א טייכל א שטילם;
 געקומען דער פּרילינג, איז מיידלאך פאראן—
 גענומען די מיידלאך, זיך שיפן געגא'ן.
 וואס לעקציעס? וואס שולע? ווער זארגט זיך, וועם אַרמ,
 וואס מאַרגען אין שולע א „צווייטל“ דערווארט?
 די הערצלאך די יונגע, זיי צאפלען פאר פרייד...
 נו שנעלער זשע, קינדער, גענוג זיך געגרייט!
 און אַט איז מען פארטיק, ווי פריילאך מען שפאנט,
 דעם ראַק אויפ'ן אַקסל, דאַס הימל אין האַנט.
 נישט גיין דיר ווילט זיך, נאַר ס'ציט דיך צום טאַנץ,
 און אויגן, ווי לוסטיק, ווי שאַרף איז דער גלאַנץ.
 העי, חברה, נאַר שטילער, עס וועט נאָך זיין צייט...
 אין שמעטל—געלאַסן, עס פאַסט ניט פאַר לייט.
 נאַר ענדלאך, מען איז שוין פון שמעטל ארויס:
 א וועג ווי א סטרונע, ווי ברייט און ווי גרויס!
 א פעלד ווי א טישטוך א גרינער געשפרייט,
 א טיש פאר דער יוגנט און פּרילינג געגרייט.
 און אויבן א הימל, ווי ליכטיק, ווי טיף!
 עס בעט זיך נאַר ממש: נעם הוליע, נעם שטיף.
 און יוגנט, עס זעצט ווי פון קוואלן די פרייד,
 אַט זע, ווי מע האַט זיך צעשליידערט, צעשפרייט,
 באשפרענקעלט ווי בלומען אין פעלד יעדער אַרמ,
 א מיידל—א אינגל—געשלייפלט, געפאַרט;
 עס קושן זיך בליקן א בליק מיט א בליק,
 עס קוועלן די הערצלאך און טאַנצן פאר גליק...
 עס טראַגן זיך קולות און שפאלטן די לופט,
 עס מישן זיך לידער מיט שמעקנדן דופט.

געקומען צום טייכעל. די זון כיים פארגיין.
ווי ריזיק זי איז איצט ווי גליענדיק שוין!
זי זינקט אין צעשוויבערטן קאפ פון דעם וואלד,
פאמעלאך, פאמעלאך פארשווינדט איר געשטאלט.
און גלאט איז דאס טייכל, קיין ריר, קיין כאוועג,
די פורפור-זון באדט זיך א מידע פון וועג.
העי, שיפער, גיב שיפלאך, וואס שטייסטו און טראכסט?
דו זאגסט ס'איז פארנומען? נו, ברודער, דו לאכסט!
דו ווילסט נאך א צענער? נו, נא דיר אן עק!
נו, שנעלער זשע, קינדער, די צייט גייט א וועק!
א שפרונג אין דעם שיפל, א שטויס פון דעם ברעג,
א פליעסק מיט'ן רודער און היידא, אוועק.

ס'ווערט טונק'לער און טונק'לער, דער רויטלאכער פאס
אין מערב זייט הימל ווערט טרוימעריש בלאס ...
ס'איז נאכט ... אין אומענדלאכן בלאען געצעלט
דארט וואנדערט א פעע און כישופט די וועלט:
אין גרינבלאכן שפינוועבס פארוויקלט דעם רוים,
באגאסען דאס וועלדל מיט זילבערנעם שוים,
א ווארף צו דעם טייכעל א צויבערשן בליק,
א קוק ... און עס ליגט שוין א גאלדענע בריק ...
עס פליעסקען די רודערס, עס בלישטשעט דער טייך,
די שיפלאך זיי פליען ווי פייגעלאך גלייך.
אט טוסטו א רודער א הויב מיט א מאל,
און זע ווי עס פאלן בריליאנטן אן צאל ...
אט טוט זיך א שיפל א בויג אן א זייט ...
און—מיידלאך, מע קוויטשעט, מע ליארמט, מע שרייט,
מע כאפט פאר די ארכל די אינגלאך געשווינד,
מע טוליעט זיך צו, ווי א שרעקענדיק קינד ...
עס שפאסן די אינגלאך און לאכן פון זיי,
עס קלינגען געלעכטערס און מיידל געשריי.

שוין שפעט אין דער נאכט, נאָר ווער טראכט דען פון צייט?
די קעפלאך, די יונגע, זיי זיינען איצט ווייט ...
עס מישען זיך טרוימען מיט זילבערנעם שוין ...
אך, יוגנט, אך פּרילינג, געבענטשט זאַלט איר זיין! ...

מיט טויזנט וואַרצלען בין איך איינגעפלאנצט
 און צוגעוואקסן צו דיין קערפער, מאמע-ערד,
 מיט טויזנט וואַרצלען עלטערע פון אלע מיינע אבות
 צי איך מיין יניקה פון דיר מיין מוטער-ערד.
 און ווען א נייע תקופה קומט און עפעס רעגט זיך דאָרט
 ביי דיר אין דיינע טיפענישן...
 ווען יעדער גרעזעלע, ווי קליין עס זאל ניט זיין,
 ווען יעדער קערנדל, וואָס ליגט ביי דיר אין שוים
 נעמט איינזויגן דיין זאפט, נעמט אנקוועלן און שפראַצן,
 דאן פיל איך אז די וואַרצלען מיינע,
 וואָס שעפן זייער קראפט פון דיר, מיין מוטער-ערד,
 זיי הויבן אָן צו צאפלען זיך דאָרט טיף אין מיין נשמה,
 זיי נעמען דורשטיק איינזויגן די פרישע זאפטן דיינע,
 און איך, ווי יעדער קערנדל, וואָס ליגט ביי דיר אין שוים
 ווער אנגעפילט מיט יונגן פרישען לעבן...
 איך דאַנק דיר, מאמע-ערד, פאר יענעם פרישען זאפט,
 וואָס ווערסט ניט מיר שענקענדיק צו יעדן נייעם פּרילינג,
 איך דאַנק דיר, מאמע-ערד, פאר יענעם פריידנס-קוואַל,
 וואָס גיסט אריין אין מיר צו יעדער נייער תקופה.

וויבראציעס

ווען די זון גייט אויף
אין דעם מאָרגן פרי
אויף דעם הימלס ראַנד
א צעגליעמע,
און זי שמייכלט ווייט,
און זי שמייכלט ברייט
אזוי אומשולדיק,
אזוי קינדעריש —
ווען דער ערשמער שטראַל
פון דער מאָרגן-זון
שענקט א צארטן קוש
דיין פארלאַשן אויג...
פילסטו אין דיין האַרץ
וואַקסט א האַפנונג
פליסט א פריידנס קוואַל
אן אומענדלאכער...
און פון וואַנען קומט
אַט די שמילע פרייד,
אַט די האַפנונג
אין דעם מאָרגן-פרי?
ווייסט אליין עס נישט,
ווייסט אליין עס נישט.

ווען די מידע זון
לאַזט זיך שטיל אראַפ
אין די אַוונטן
דורכזיכטיקע.
און דאַס העלע אויג
פון דעם פּרילינג-טאַג
מאכט זיך לאַנגזאַם צו,
פול מיט רואיקייט...
לאַנגזאַם אַט אזוי,
זוי עס שליסן זיך
מידע אויגן צוויי
פאַר א זיסן שלאַף...
ווען עס שפּרייטן זיך
שאַטענס טונקעלע
און זיי זאַגן אָן.
אז די נאכט קומט אָן,
פילסטו אין דיין האַרץ,
אין דער טיפעניש,
נאַנט א שמילער וויי,
ציט א בענקעניש,
און פון וואַנען קומט
אַט דער שמילער צער,
אַט די בענקעניש
בין-השמעות צייט?
ווייסט אליין עס נישט,
ווייסט אליין עס נישט.

געדיינקסטו יענע נאכט, געדיינקסטו זי נאך, קינד?
 ווי איך האב זיך געשראָקן, ס'זאל געשען קיין זינד! ...
 איך האב דיך אָפגעפירט. געשמאנען זיינען מיר
 ווי שווארצע שאַמענס צוויי פאר אייער הינטער טיר,
 געשמאנען שווייגנדיק, געשלאָסן הענט אין הענט,
 איך האב געפילט, ווי הייס דיין בלוט האָט דאן געברענט,
 איך האב געהערט דיין הארץ: עס האָט געקלאפט געשווינד,
 עס האָט אַ כישוף קראפט געצויגן אונז צו זינד.
 און אָפגעהאקט און שווער ז'מיין אטעם דאן געווען,
 ווי ס'וואַלט מיין ברוסט געפרעסט אַ שווערער, שווערער שטיין,
 דער קאָפּ האָט זיך געדרייט אזוי פארשיכורט מיד,
 געציטערט האָט אין מיר אַ יעדער איינציק גליד.
 איך האב געפילט אז באלד, אז באלד און ס'וועט געשען ...
 נאָר פּלוצלונג זאָגסטו שטיל: „שוין צייט ... שוין צייט צו גיין“
 און ס'האָט ווי פיכערדיק געקלונגען יעדער וואָרט.
 איך האב דיך אָפגעלאָזט, גערירט זיך פון דעם אָרט.
 „אַ גוטע נאכט, מיין קינד!—, צום גיכן ווידערזען“
 אַ, ווייסטו, קינד, ווי דאנקבאַר כ'בין דיר דאן געווען? ...

צווישען ביימער

לייג דיין יונג פארשיכורט קעפל
אויף מיין שטורמיש הארץ,
ביימער קאנען האלמן סודות
און די נאכט איז שווארץ.

מיינע דורשטיק-הייסע ליפן
זוכן דיינע, קינד,
לאַמיר זיי צוזאמענשמעלצן
אין א קוש אַצינד.

כ'וויל דיך אזוי דריקן, דריקן,
איינפרעסן אין מיר,
ברוסט צו ברוסט און ליפ צו ליפן
ווערן איינס מיט דיר.

כ'וויל דיין הערצל הערן קלאפן
נאַענט צו מיין הארץ.
רואיק זיי, די ביימער שווייגן
און די נאכט איז שווארץ.

בלומען

כ'האָב אַ בונט פון רוימע רויזן
„הנה'ם אייגלאך" און נארציסן,
און פון ליליעס פון ווייסע
דיר געבראכט דו זאָלסט געניסן.

האַסט ביי מיר דעם בונט גענומען,
ס'איז דיר מיין געשמאק געפעלן,
האַסט געזאָגט איך בין אַ קינסטלער
פארבן שיין צונויפצושטעלן.

וואָס זשע ביסטו, ליבסטע, ברוגז,
ווען איך ליב פיל מיידלאך שיינע?
יעדע האָט דאָך אירע פארבן,
איר קאליר אַ יעדע איינע.

ס'איז פאראנען מיידלאך רויזן,
מיידלאך ליליעס, נארציסן,
און איך קלייב און מאַך בוקעטן,
וואָס פאר שיינע, זאָלסט נאָר וויסן! ...

אין באהאלטערלאך

מיר שפילן אין באהאלטערלאך
און קוועלן טיף אין זיך,
איך מיין איך נאר דאס מיידל אָפּ
און זי, זי נארט גאר מיך.
קום איך אריין און גיב א לאך
און גיב א קוק צו איר,
פארקוקט זי זיך ווי ברוגזלאך
און קערט זיך אָפּ פון מיר.
און ווערט זי פלוצלונג שטיפעריש
און רופט מיך אויך צום קאָן,
פארטראכט איך מיך אן ערנסטער:
וואָס גייט עס מיך דאָרט אָן? ..
מיר שפילן אין באהאלטערלאך,
דאך קענען מיר זיך גוט,
מע וואַלט זיך שוין באהאלטן וואו,
זאָגט אויס דאָס יונגע בלומ ...

דאס קלאפן פון הילכיקע איינזאמע מריט
 קלינגט אָפּ אין דער נאכט.
 דער וועכטער, געבויגן, זיצט דרימלענדיק מיד.
 מע גייט. ער דערוואכט.
 א וואָרף א פארשלאָפענעם פרעגענדן בליק:
 אַ מיידל? פון וואַנ'ן אזוי שפעט?
 א מורמל, א גענעץ און דרימלט צוריק.
 און ווייטער דאָס מיידל זיך גייט.
 זי טראכט:
 דער וועכטער, ער האָט מיך פארוואונדערט באַטראכט:
 א מיידל, פארפוצט, פון א טאנץ — און אליין?
 הפנים קיין בעלן אויף איר ניט געווען...
 אַך, גאָט מיינער, גאָט מייך, ווי נאריש איך בין!
 נאָר איינס און דאָס זעלבע ליגט שטענדיק אין זין...
 „ער“ ווייסט כ'האַב ניט מורא, כ'האַב תמיד געלאכט,
 און ראָזע — א קינד נאָך — זי האָט מורא באַנאַכט,
 „ער“ האָט דאָך געמוזט זי באַגלייטן.
 עס רעדט זיך א קינד — ניט פיל אינגער פון מיר,
 איך בין דאָך נאָך אויך גאָר ניט אלט אָן א שיער,
 פיל עלטער פאראנען ביי לייטן.
 און וואָס אז מ'איז אינגער?
 וואָס יונג איז שוין שוין?
 איך ווייס ניט וואָס האָט ער אין איר דאָרט דערזען
 א חוץ אירע גאַלדענע לאַקן.

כ'דערמאָן זיך: כ'האַב נעכטן צעפלאַכטן די האָר,
 געפונען דאָרט הערעלאך ווייסע א פאַר,
 איך האָב זיך א ביסל דערשראָקן...
 די מאמע ט'געזאגט ס'איז א סימן פון גליק,

נאָר איך האָב זיי דאָך אויסגעריסן.
צו וואָס זאָל נאָך פאלן א פרעמדענס א בליק?
דאָס גליק מיינס דארף קיינער ניט וויסן...
כ'האָב נעכטן א קנייטשל באַמערקט אויף מיין שטערן,
מיר האָט זיך דאָס קנייטשל פארגעסען געוואָלט,
די מאמע ט'געזאָגט, איך זאָל ווייניקער קלערן,
א קלער איז א קנייטשל, א קנייטשל מאכט אלט...
און... עלטער איז ערנסטער, קליגער געוויס...
„ער“ פירט אזוי גערן אן ערנסטן שמועס,
„ער“ זאָגט כ'בין א קלוגע און לויבט מיך דערפאר,
צום שטיפען, דאן, זאָגט ער, איז גלייכער א נאָר...
און זיצט ער מיט מיר, איז געלאסן, באַמראַכט
און שמועסט נאָר פון ערנסטע זאכן...
דערזעט ער נאָר זי — איז געשטיפט און געלאכט,
ניט מיד ווערט ער וויצלען און לאכן.
אַט נעכטן: גראַד ראָזע געוועזען ביי מיר,
ער אויכעט געקומען, דערפרייט זיך מיט איר,
געוואַרפן אויך מיר א פאַר ווערטער...
און נאָכדעם זיי ביידע... געשטיפט אָן א שיער,
ניט זיצן געקאַנט אויף די ערטער.
געלאכט און געוויצלט,
געקושט און געקיצלט,
און דו זיין שעפּ תענוג און קוק...
נו לאַז שוין זיין שטילער, איך בעט זיך ביי זיי,
פון אייערע ג'וואַלדן דער קאַפּ טוט מיר וויי...
ס'איז גאָר ניט פאראנען גענוג.
און נאָכדעם כאַנאַכט... ווי א פייער געברענט,
קיין איינציקן דרימל ניט כאַפן געקענט,
געוואַרפן זיך ווי אין א פיכער,
זיך ווילדע געדאַנקען געפלאַנטערט אין מוח...
צעדעקט זיך, פארדעקט זיך, געבליבן אָן כוח

ביז וואָנען די נאכט איז פאַריבער.
די שכנה מ'געזאָגט, איך קוק אויס זעהר שלעכט,
ס'איז גאָר ניט קיין וואונדער, א זעלכענע נעכט...
און איצמער דאָס זעלבע: אַט איז שוין דאָס הויז,
צי זאָל איך אריינגיין? זיך לייגן נאָר בלויז?
זיך מאטערן ווידער א נאכט?
שוין גלייכער צו זיצן אַט דאָ פאר דער טיר,
פאַרט בעסער ווי דאַרטן אין צימער ביי טיר,
ס'איז דושנע, פארשטיקט און פארמאכט.

און שטיל איז ארומעט, קיין שאַרף און קיין ריר,
פארגליווערט ווי טויט איז די גאָס.
פאַרטראכט זיצט דאָס מיידל אליין פאר דער טיר.
עס טאַגט שוין. דער הימל ווערט בלאַס.

י. גויכבערג:

האַרבעט-שטימונגען

כ'האָב ליב אַט דעם קרענקלאַכן האַרבסט-טאָג דעם בלאַסן.
 דאָס פאלן פון בלעמער, די געלבלאכע זון,
 כ'האָב ליב זיך צו שלעפן אליין אין די גאסן,
 זיך שלעפן און בלאַנדזשען און גאַרנישט ניט טון.
 אַט קומט מיר אַקעגן א שילער א קליינער,
 ער קוקט מיר אין פנים און שמייכלט און לאכט,
 און ס'רעדן די אייגלאך: „ס'א מאַרגן א שיינער!
 א שאַד איצט צו זיצן אין שולע פארמאכט“.
 און גיי איך מיר ווייטער, כ'באַגעגן א מיידל
 פון זעכצן צי אפשר פון זיבעצן יאָר:
 א סטענגע א רויטע, א טונקעל-ברוין קליידל,
 און אויגן צוויי בלאַע און גאַלדענע האַר.
 און ס'שמייכלט און רעדט אַט דער בלאַינקער צווילינג:
 „דו רעכנסט ס'איז הערבסט היינט? נו, לאך איך פון דיר!
 דו זעסט ניט, איך בלי איצט? ביי מיר איז איצט פּרילינג...
 אַדיע, ליבער בחור, וועסט קומען נאָך מיר...“
 נו, האָב איך א ברירה? איך קוק נאָך דעם מיידל
 ביז וואנען עס ווערן די טריט אירע שטיל,
 פארשוואונדן פון ווייטן דאָס ברוינלאכע קליידל...
 דערזע איך עס טראַגט זיך אן אויטאָמאָביל.
 דער טרייבער, א בחור, א יונגער, א ליבער,
 ער לאכט ווי א קינד און ער ווייזט מיר די ציין,
 און זעט זיינע אויגן! זיי שרייען אריבער:
 „ווי גוט איז היינט, חבר, צו פאַרן און גיין!“
 נאָר פּלוצלונג דערפיל איך א שטויס פון אן אַרעם,
 איך קוק זיך ארומעם: אן אלטינקער שטייט,
 „אנטשולדיקט, כ'האָב—זאָג איך—צעקלאַפט אייער אַרעם,
 איך האָב אויף א רגע דעם קאַפּ אויסגעדרייט.“

עם שמייכלט דער אלטער, איך שמייכל אקעגן,
געוויס איז ער מוחל, קאן אנדערש דען זיין?
ווי קאן מען דען ביז זיין, ווי קאן מען זיך רעגן,
אז ס'איז איצט אין גאס אזוי וואונדערלאך-פייך?
כ'האָב ליב אזא האַרבסט-טאָג א ליכטיקן בלאסן,
איך בלאַנדזשע פון מאַרגן ביז שפעט אין דער נאַכט,
און ליב איז מיר יעדערינס בליק אויף די גאסן,
וואָס קומט מיר אקעגן און שמייכלט און לאכט.

גראַע וואַלקנס

גראַע וואַלקנס, געלע בלעמער
און פארוועלקטע דארע בלומען —
כ'ביינק נאָך דיר ניט, הייסער זומער,
גיי פון וואנען ביסט געקומען.
כ'האַב געמיינט וועסט בריינגען פריידן,
האַסט קיין לייך געבראכט אפילו,
מאנאטאַנע זיך געצויגן
און אוועק ווי שאַטנס שמילע.
כ'וועל מיט הארבסט שוין בעסער בלייבן,
כ'וועל ניט ווארטן און ניט האַפן,
זאלן גראַע טעג זיך ציען,
איך וועל דרימלען, איך וועל שלאַפן.

גסיסה

שארך, שארך...
און א בלעטל פאלט
שארך, שארך,
נעפלדיק און קאלט.
טריפ, טראָפּ...
און א רעגן שפּריצט,
טריפּ, טראָפּ,
זומער גוססט איצט.
שא, שא...
טויט איז אלץ אצינד,
שא, שא
הערסט עם וויינט דער וויינט? ...

צו מיון גוטן חבר עזריאל

ווייסט דאך ס'איז פאראן מינוטן,
ווען אן אומעט פרעסט דין שווער,
ווען דיין הארץ זיך רייסט אויף שטיקער
און דין ווארגט א שטילע טרער.
און פון וואס? דו ווייסט אליין ניט,
צי האט אימיץ דין באמריכט,
צי דו ביינקסט נאך יענע אויגן,
וואס דו האסט א מאל געליבט.
צי דיין זעל איז מיד געווארן
בלייבן שטאלץ און העפלאך-קאלט,
און זי רייסט זיך פון די קייטן
צו באווייזן איר געשמאלט...
איז דערצו נאך טונקל, כמארנע,
איז דערצו נאך קאלט און נאם,
שפרייט נאך אויס די נאכט איר פליגל
און פארשווארצט די גאנצע גאס.
זיך איך מיר אליין אין צימער,
כ'צינד קיין ליכט, אין אויוון ברענט,
און עס פאלט א רויטער אפשיין
אויף די שווארצע, שווארצע ווענט.
און איך זען מיך צו צום פייער,
כ'ווארעם מיר די הענט און קלער,
און מיון דמיון ווי אויך פליגל
בריינגט צוטראגן דין אהער.
און ווי גוט דו קוקסט און פריינדלאך,
גיסט מיר אפ א ליבן גרום,
און עס ציט זיך שטיל, געלאסן
אונזער אלטער, אלטער שמועס...
און דו לעזט ביי מיר אין הארצן,
וואס כ'האב לעזן ניט געקענט
און איך דריק מיט פרייד און ליבע
דיינע גוטע בלייכע הענט.

העי, דו לעבן, אומרו לעבן,
זאג, וואָס האַסטו מיר געגעבן?
ימים חושך, טראַפנס שייך,
קורצע פרייד און לאנגע פיין,
טעג געוואַרט און נעכט געגאַרט
און געבליבען אַפגענאַרט.

ס'האַט א ווערימל א קליינער
שמיל געוועכט א וואַרים-טרוים;
ווי א שמעטערלינג א שיינער
וועט ער פלאטערן אין רוים.
דריי גלגולים דורכגעגאַנגען
יאָרן טראַגן זיך געשווינד,
און פון וואַרים אויסגעפוקט זיך
האַט א שמעטערלינג אצינד.
יאָר נאָך יאָר אוועקגעפטרט
און א שמעטערלינג איז דאָ,
דאָך, ווי לאנג האַט ער געפלאטערט?
קורצע פיר-און-צוואנציק שעה ...

חלומות ניט דערחלומטע,
לידער ניט דערזונגענע,
וואונמשן ניט געזעטיקטע,
פליגל ניט געשוואונגענע,
אך, ווי איר טוט וויי...

און די פליגל רייסן זיך,
ווילן פליען און קענען ניט,
און פארלאנגען צינדן זיך,
צינדן זיך און ברענען ניט,
און דאס אלץ טוט וויי,
אך, ווי דאס טוט וויי!

י. גויכבערג:

הער אַסטראט

און איר וועט דאָס לעבן אפּוויסטן,
ווי ווערים די בלינדע אויף ד'רערד
קיין ליד וועגן אייך וועט ניט קלינגען,
קיין מעשה ניט ווערן דערציילט.
—מ. גאַרקי

כ'האַב לאנגע, שווערע נעכט פארבראכט אָן שלאָף, אָן רו,
געגריבלט טיף אין זיך, געזוכט אן אוצר דאָרט,
איך האָב געמיינט ער איז אין מיר פארבאָרגן וואו,
איך האָב געהאַפּט, געגלויבט, געפינען וועל איך פאָרט.
אומזיסט געווען מיין מי, אומזיסט האָב איך געזוכט,
געפונען האָב איך דאָרט קיין זאך פון מינדסטע ווערט,
איך האָב דערפילט איך בין באַרויבט פון יענער פּרוכט,
וואָס שאַפט אומשטערבלאכקייט און ברייטן רוּם אויף ד'רערד...
געבלאָנדזשעט האָב איך דאָן אין אלע טעמפלען אום,
צו אלע געטער האָב איך מיין געבעט געקערט,
געבעטן האָב איך נאָר דעם קלענסטן שטראַל פון רוּם,
נאָר קיינער האָט מיין הייסע תפילה ניט געהערט.
באשלאָסן האָט איר דאָרט, איר הערשער פון דער ערד,
איך מוז א וואַרעם זיין, א מילבל נישטיק קליין,
וואָס וואַלגערט זיך אין שטויב, פון וואָס עס איז דערנערט,
צו לעבן אומבאַמערקט און אומבאַמערקט פאָרגיין
און האָט איר מיר מיין גייסט צו ד'רערד געבונדן פעסט,
און בין איך ניט אומשטאַנד אַרויפצושטייגן דאָרט,
אויף יענעם פעלזן-שפיץ, צו יענער אַדלער-נעסט,
וואו ס'לעבט אומשטערבלאכקייט מיט שטאַלצן רוּם געפאָרט,
צו וואָס זשע האָט איר דאָן א ווילן איינגעפלאַנצט,
צו וואָס זשע האָט איר דאָן געגעבן מיר פארשטאַנד,
כ'זאַל תמיד רייסן זיך צו אלץ, וואָס הויך און גלאַנצט

און תמיד איינזען, ווי קורץ עס איז מיין האנט?
 צי אפשר האָט איר מיך דערוועלט פאר אייך צום שפאס,
 און ס'קומט אייך נאָך א דאַנק, וואָס איר האָט מיך דערוועלט?
 איך זאָג אייך, ס'וועט ניט זיין! איך שווער אייך ביים פאַרנאַס:
 כ'וועל קריגן אלץ אליין, וואָס איר האָט מיר פארטיילט.
 איך ווייס דעם מענטשנס לויין: צוויי העלדן האָט ער בלויז,
 פאר וועמען ער באַזאָרגט אומשטערבלאכקייט אויף ד'רערד:
 פאר דעם, וואָס האָט פאר אים געשאפן מעכטיק גרויס,
 און אויך פאר דעם, וואָס האָט דאָס שענסטע אים צעשטערט...
 און בין איך ניט אומשטאַנד מיט שאפן דאָס צו טאָן,
 דאָן וועל איך מיט צעשטערן קומען צו מיין ציל,
 איך שפאַר קיין זאך אצינד, כ'שמעל אלעס איין אין קאָן,
 קיין מיטל איז ניט שלעכט, קיין קרבן—ניט צופיל.
 נאָך היינט באַנאַכט, נאָך היינט וועט פלאַקערן, ווי שטרוי
 דיאַנאַס וואונדער-צעלט, דאָס שענסטע פון דעם לאַנד,
 מיין קרבן דאָס ביסטו, דו ריינסטע געטין-פרוי,
 דאָס בעסטע פון אַפעס פאַרניכטן זאל מיין האנט!
 דערוואַכן וועט פון שלאָף די שמאַט פון עק צו עק,
 און אלע וועלן זען די פרוכטן פון מיין טאַט
 און קלינגען וועט מיט פייך, און קלינגען וועט מיט שרעק
 צום ערשטן מאל גאַנץ הויך דער נאַמען הערצאָסטראַט!

י. גויכבערג:

דערנאך

אָנגעשריבן צוויי וואָכן פאר'ן וואפנשטילשטאַנד.

1918

און ווען די שוידערלאכע באַר וועט קומען צו א סוף
און ווי פארבלאָנדזשעטע, פארמאטערט-מידע שאַפ
וועט יעדער מחנה, יעדער פאַלק זיך אומקערן צוריק,
ניט וואגן זאָל קיין מענטש, וואָס ביינקט נאָך רו און גליק
צו טרעטן אין די ד'אמות פון זיין הויז,
ביז וואגן ער וועט ניט אַפּוואַשן, ניט אַפּקראַצן פאַרויס
דעם פּלעק דעם בלוטיקן, וואָס קלעפט אָן זיין נשמה.
און בלייבן זאָל ער אויס דער שטאַט פון ווייטן, ווי א טמא,
צעברעכן זאָל ער זיין געווער, צעשמעטערן אָן שטיין,
און קניען זאָל ער, ווי א קינד מיט ביטערן געוויין,
און זאָגן זאָל ער: טאטע ליבער, כ'בעט פארגיב דיין קינד,
איך ווייס ווי גרויס, איך פיל ווי שווער עס זיינען מיינע זינד;
נאָר גלויב מיר, טאטע, ניט בכדי צו ווייזן העלדן מוט,
און ניט לכבוד מיין געווער האָב איך פארגאַסן בלוט,
און ניט לכבוד יענעם טוד, וואָס רופט זיך אָן „מיין פאָן“,
אַ, זיין מיר מוחל, ניט דערפאר האָב איך דאָס אלץ געטאָן.
איך האָב געהערט א רוף: שטיי אויך, דיין פרייהייט ז'אין געפאר!
איך האָב געכאַפט א שווערד אין האנט און האָב געקעמפט דערפאר,
פארגאַסן בלוט, מיין ברודערס בלוט, צי קאָן איך זיין גערעכט? ...
איצט שטיי איך דאָ אין בלוט פארשמירט, אין בלוט און דאָך א קנעכט ...
און זינקען זאָל זיין קאַפּ צו ד'רערד אין טיפן שווערן פיין,
און ווי אן אַבל זאָל ער גיין צו זיך אין הויז אריין.
און איר, איר מוטערס און געליבטע, שווייגט, קיין פרייד געזאנג,
ניט וואַגט צו גיין אַקעגן זיי מיט יוכל און געקלאַנג,
נישט שפּרייט קיין בלומען אויף דעם וועג, ניט זינגט פון העלדן מוט,
ווי קאָן מען רעדן פון א זיג, וואָס קאַסט אזוי פיל בלוט?
נישט זינגט די קינדער ביי דעם וויג: דיין העלדן-טאטע קומט,
דערציילט זיי נישט וואָס ס'איז געשען, פארבייט די ליפ און שמומט.
נישט גיסט קיין סם אין קינדער בלוט, נישט פלאנצט ביי זיי אין הארץ
קיין קולט פון דעם, וואָס מוז פאר אייך אויף אייביק בלייבן שוואַרץ.
ס'האָט אפּשר אייך די שווערע נויט געטריבן צו א זינד,
טא שווייגט כאַטש שטיל, זאָל פון דעם אלץ נישט וויסן אייער קינד.

י. גויכבערג:

די שפראך פון גאס

כא-כא און פאך-פאך און קלינג-קלאנג און הוי-הו...
די רושיקע גאס איז שוין וואך.
כא-כא און פאך-פאך און קלינג-קלאנג און הוי-הו...
און דאס איז די גאסיקע שפראך.

אט הערט זיך פון קינדער דאס קייכן און לאכן,
אט טראגט זיך אן אטא פארביי,
און ס'מישט זיך צוזאמען זיין ברומען און פראכן
מיט קלאנג און גערויש פון טראמוויי.

אט הערט זיך דאס גרילצן פון הייז'ריקע טענער:
דעם שפיל-קאסטענס גאסן מוזיק,
אט טראגט זיך א רעוו, ווי פון טויזנטער אקסן:
דאס ריזיקע קול פון פאבריק.

אט הערט זיך פון ווייטן דאס אייזערנע פראכן
פון לאקאמאטיוו ערגעץ וואו,
א פראך! ... און צעשיט זיך אין שברימלאך קליינע,
און נאכדעם: קלינג-קלאנג און הו ... הו ...

י. א. מעדיסאָן:

וואָלטער פייטער אלס עסטעטיקער

אליעזר גרינבערג:

לידער

אליעזר גרינבערג

שטאָט

(פראגמענט פון א פאָעמע)

נאכט.

מילד און מילדער,

ווערט דער ווילדער

שטאָט גערויש:

אזוי, אז אָפּט מאל דאכט זיך אויס

אַט מאכט די ריזן שטאָט איר מויל באַלד צו,

גארנדיק נאָך רו,

און ווערט אינגאנצן שטיל אנטשוויגן.

און נאָנט באַם ארבעטער קווארטאל

האַט לאַנג דאָס קליינע שטאָט-פאַרקל שוין אויסגעשפיגן

—ווי פליגן,

אלע מידע לויין-קנעכט,

וואָס קומען קינד און קייט

אין זומער נעכט,

נאָך שווערע ארבעטס-טעג און שטיקנדע פאבריקן—

אַהערצו זיך דערקוויקן

מיט פרישער לופט און ווינט וואָס ווייעט

פון נאָנטן האַדסאָן טייך.

נאָר איצטער ליגן זיי אין שלאָף פארזונקען,

ווי שיכורים אָנגעטרונקען,

אַדער ווי הרוגים ריי נאָך ריי

צו צוויי, און דריי, און פיר און פינף אין איין צימער.

ביז באַלד הויכט אָן באגינען זיי צו וועקן,

און קליינע קינדער אין די וויגן שרעקן

דאָס רעווען פון פאבריקן ווילד:

אוי-הו! שטייט אויף!

ס'איז ניט פאַר אייך געגעבן רו און שלאָף!

ס'איז ניט פאר אייך געגעבן גליק און פרייד!
או-הו-הו!

עס דארף די ריזן שמאָט שוין ווידער מענטשן פלייש און מענטשן מי!
באַלד כאפן זיי זיך אויף
און רייסן פון די קישנס אָפּ
די שווערע מידע קעפּ האלב-שיכורע פון שלאָף
און מחנות-ווייז דורך גאַסן לאַנג און ברייט
מיט קעפּ געבויענע פון יאָך — און שטילערהייט
ווי עס גייען צו דער שחיטה מחנות פי
לאַזן זיי זיך צו דער אַרבעט-שווער אוועק,
וואו עס שלינגען זיי פאבריקן-תפיסות איין
טאָג איין טאָג אויס,
א יעדן אינדערפרי.

און א פארהאוועטע די ריזן שמאָט דורך לאנגע טעג
מיט טומל, רויש, געבריל און ברום
פון שיפן, אַמאָס, פערד, טראַמוויען
מיט וואַיען פון פאבריק-קוימענס און גרילצנדיקן שרייען
שלאַט זי אָן אַן אויפהער הויך א לויב-געזאנג
צו דער אונטערנעמונגס-קראַפט און מענטשלאכן געדאַנק:
וואָס האָט אַרויסגענאַרט די בעסטע רייכטימער פון ד'רערד
און האָט באַזיגט דעם שטורם-ווינט און ביזן ים
און אונטערטעניק זיך געמאַכט צום שפּיל דעם בער פון וואַלד,
און איינגעשפאַנט אין וואַגן-שווער דאָס ווילדע פערד
און אַמאָס אויסגעטראַכט, וואָס יאָגן ווי מחבלים זיך אַרום
איבער די שמאָט גאַסן פול-טומל און פול-רויך,
און לופט שיפן, וואָס גרייכן באַלד דעם הימל אין דער הויך.
פון ווילדער וויסמעניש דאָ אויפגעבויט די וואונדער שמאָט,
וואָס רעוועט אויף א קול אָן אויפהער ווילד:

א לויב צו דיר !
א לויב צו דיר !
דו שטארקער ריז !
דו שאפער גרויס !
דו האר !
דו מענמש !
דו גאט !

דאן שטייט דורך לאנגע טעג ביי ארבעט שווער
דער מענמשן-גאט געשמירצט און דורכגעווייקט אין שוויים:
אויף אפגרונטן פון ימן,
אין מינען טיף,
אין שטיקנדע פאבריקן היים,
מיט אויגן רויט פארלאפענע פון כעס
און ס'קריצן ציינער ביז:
ווי ווערט מען פטור פון דער געמלאכקייט פון מיינער!

אליין

שמייגן הויך מויערן פון ציגעל און שמיינער,
פאררייסן ווי פעלזן צום הימל דעם קאפ,
גלייך ווי זיי וואלטן די זון וועלן גרייכן,
קוקן אויף ד'רערד זיי מיט חוצפה אראפ.

שוועבן אום באנען אין ד'רהויך ווי טייוואלים
און ווערן פארשוואונדן טיף טיף אין ד'רערד,
הערט זיך א הילכיקער קרעכץ פון א שיף ווייט
א פייף פון אן אטא, א הירזש פון א פערד.

איילן זיך מענטשן צו דער ארבעט באגינען
מחנות-ווייז מחנות פארשלאפן, פארטראכט,
שלינגען זיי מויערן איין ווי די חיות
און שפייען זיי אויס צוריק שפעט ערשט פארנאכט.

שלענגלען זיך שמיינערנע גאסן נאך גאסן
און שליסן ווי רינגען זיך איין אין א קייט
דריי איך זיך אום צווישן מויערן און גאסן,
אליין, בלויז פון רויש און פון טומעל באגלייט.

וואקאציע

כ'האב פארלאזט די שטאט די גרויסע
מיט די מויערן ריזיק הויך,
מיר איר רויש און מיט איר טומל,
מיט די זיילן דיקן רויך.

כ'האב געלאזט די גראע זארגן
אין פאבריק ביי דער מאשין
און איך וואנדער אויף גאטס וועלט אום
זארגלאז אן א ציל אן זין.

ווי דער ווינט יאג איך איצט אום זיך
איבער פעלדער פריי און ברייט,
ווער מיר פיין און וואס מיר זארגן,
איך בין שיכור איצט פון פרייד!

מיר צופיסן רוישט דער ים ווילד
איבער מיר א הימל בלוי,
טעג פון זון שייך, נעכט פול שטערן,
מארגנס פריש מיט קילן טוי.

און האַסטו געליטן פון ביינקשאפט און ליבע,
ניט דיינק דאָ מיין לעבן געווען איז פול פרייד,
כ'האַב וואַגלנדיק אויך אין דער פרעמד ווייט מיין יוגנט —
אויף זומפיקע וועגן צעזייט און צעשפרייט.

כ'האַב טעג לאנג געבלאָנדזשעט אויף רושיקע גאַסן
צווישן מויערן ווי תפיסות פון אייזן און שטיין
און נעכט לאנג פאַרכראַכטע אין איינזאַמקייט טריבער,
און עלנד, און אַרעם און איינער אליין.

קארינא

דיין נאמען דערמאנט מיך אן פריי-גרינע פעלדער אין פרילינג,
אן שלאנק-הויכע זאנגען,
אן בלימעלאך באגאסען מיט זונשיין,
אן טיף בלאען הימל, אן וואלקענדלאך העלע וואס בלאנקן—
פונקט ווי בא מיר אינ'ס מח געדאנקען,
וואס טראגן זיך שנעלער פון ווינט, ווייט צו דיר, מיין געליבטע,
צום טייכל צום שטילן, צום דערפל, וואו דו וואוינסט, מיין שיינע,
און ס'פארפאלגט דיין געשמאלט נאכאנאנד מיך ביי טאג ביי מיין ארבעט,
און מורמענדיק שלאף איך באנאכט איין:
קא-רינא, קא-רינא, קא-רינא!

דיינע אויגען

דיינע אויגן זיינען קילע טייכלאך
אין וועמענס וואסערן—
עס מובלט זיך מיין פייער הארץ
און ווערט צוביסלאכווייז
—פון קעלט אין דיינע בליקן
א שטיק פארפרוירן לייז.

הארץ און מוח

ס'האט א מארגען לאנג גענומען מיר באשליסן:
איך זאל צו דיר אין אונט היינט ניט גיין,
און אז א מענטש דארף זעלבסט-ווירדע פארמאגן
האב איך גע'מענה'ט לאנג מיט זיך אליין.

דו ביזט דאך אזא שלעכט און הארצלעז מיידל,
אז כ'האב אזא ווי דו נאך ניט געזען,
אז פרייען פרייט דיך קיינמאל ניט מיין קומען
און ארן ארט דיך קיינמאל ניט מיין גיין.

און דאך בין איך מיט מיין באשלוס ניט זיכער,
אט ביינק איך איצט צו דיר שוין ווידער גיין!
איך ווייס, א מענטש דארף זעלבסט-ווירדע פארמאגן
איך פיל, איך וועל נאך מוזן היינט דיך זען.

ס'האָט גאָט ...

ס'האָט גאָט געשענקט מיר:
הענט אַ פאָר ווי האַמערס שווער,
פלייצעס ברייט און פעסט—
טראָג גוטמוטיק איך זיין לאַסט פון לעבנס יאָך,
ווי ס'טראָגט אַ העלפאַנט אויף זיין ריזן קארק אַ פליג,
און איך בענטש אים יעדען טאָג דערפאַר.

האָט אַכער אויך אַ קינדיש האַרץ
געשיינקט מיר גאָט:
וואָס ציטערט ווי אַ האַרפע-אויף
פון יעדן לייכטן ווינט-באַריר,
און ס'ווערט פון יעדער שיינער פרויס אַ בליק
געפאַנגען אין אַ ליבעס נעץ,
וואו ס'צאַפלט ווי אַ פייגעלע זיך הילפלאָז—
און איך בענטש אים צען מאל יעדן טאָג דערפאַר.

שווערע מעג

איינאקטער, אין 3 סצענעס

יוסף י. טשעסקים

פערזאָנען:

ר' אהרן — — — דער רב פון שטעטל, א איד פון א יאָר 60, אינגאנצן ווייס.
שרה, זיין פרוי
ברוך — באַריס, זייער זון; אן אָפּיצער אין דער רויטער ארמיי.
דבורה'לע — — באַריס'ס פרוי, א רויטע שוועסטער.
משה'לע, זייער קינד, 5 יאָר אַלט.
ערשטער איד
צווייטער איד
דריטער איד
אידן.
ערשטער סאָלראַט
סאָלראַטן.

ציט: איצט, פּלאַץ: א שטעטל אין אוקריינע.

יוסף י. טשעסקים

ערשמע סצענע

(בוי ר' אהרן' און הויז א פאר שעה נאכן פאגראם. א גרויס צימער. צעבראָכענע בענקלאך, מעלער, גלעזער. א צעבראָכענער וואנטזויגער. צערויסענע קישעלאך און ליילעכער. ווען דער פארהאנג הויבט זיך אויף, ליגט שרה אויף א גרויסן הילצערנעם בעט, איר קאָפּ פארבונדן מיט אַ האַנטוך. זי דרימלט. משהלע ליגט טויט אויף דעם מיש איינגעהילט אין א צערויסענעם ליילאך. פון דרויסן הערן זיך די טענער פון אינטערנאַציאָנאַל. די טיר פון גאָס עפנט זיך שטיל און באַריס אַנגעטאָן אין אַפּיצערסקע קליידער כאַ" ווייזט זיך אויף דער שוועל. ער באַמראַכט אַ רגע דעם צימער און דערנענטערט זיך צום מיש. דערזעט דאָס טויטע קינד, מאַכט אַ פאַר שפּאַן צוריק און דאָס גאַנצע פנים ווערט ביי אים אויסגעקרוכט. קומט צו זיך אין אַ פאַר מאַמענטן. דאָס פנים נעמט אָן אַן ערנסטן אויסדרוק. דערנענטערט זיך צום בעט.)

ב א ר י ס : (שטיל)
מאמע!

ש ר ה : (הויבט אָן צו קרעכצן)
באָריס בייגט זיך איבערן בעט.

ב א ר י ס : (מיט אַ וויינענדיקער שטימע)
מאמע!

ש ר ה :

ברוך'ל, מוין קינד.

ב א ר י ס : (וויינענדיק)
מאמענו!

ש ר ה :

וואו בין איך ערגעץ, ברוך'ל? עפעס דרייט זיך אזוי אלעס פאר מייע אויגען...
ברוך'ל, וואו איז ערגעץ מוין משהלע?

(דערמאָנט זיך, ווייזט אויס, עפעס שרעקלאכעס, ווארום איר גאַנץ פנים נעמט אָן אַן אויסדרוק פון אומגעהויערע ליידן. זיפצט שווער.)

בוי דער טיר באַווייזט זיך דער אַלטער ר' אהרן מיט אַ גרויסער קופערנער קוואַרט וואַ" סער, דערזעט ברוך'ל און בלויבט שטיון, ווי פאָרגליווערט.)

ב א ר י ס :

טאטע!

ר' אהרן :

דו דאָ ?!

(ברוך שווייגט. די מענער פון „אינטערנאַציאָנאַל“ דערנענטערען זיך.)

ר' אהרן : (ביטער)

אזוי? געקומען באטראכטן דעם חורבן? אן עדה אידן אומגעקומען אויף קידוש־השם; ספר תורות געשענדעט; דיין אייגן פלייש און בלוט צום טויט פארמוטשעט; דיין אלטער מאמע דעם קאָפּ צעשפאלטן; און דו וואו ביסט געווען? וואָלסט העלפן ניט געקאָנט? וואָלסטו מיט אונז געליטן. און ווער ווייסט, אפשר וואָלסטו יאָ געקאָנט ראַטעוון.... גאָטס דרכים...

(באַמערקט דאָס טויט־בלאַס געוואָרענע פנים פון זון און פארענדיקט ניט דעם זאָץ)

שרה : (בעטנדיק)

אהרלע!

ר' אהרן דערלאַנגט איר די קוואַרט וואַסער. ישה פרואוט זיך אויפהויבן און קאָן ניט. פאלט צוריק אַנידער. ר' אהרן גיט איר טרינקען פון דער קוואַרט ליגנדיק. שטעלט אַוועק די קוואַרט ביים בעט, גייט צו צום מיש און באמראכט דאָס טויטע קינד.)

ב א ר י ס : (שטיל)

ווי אזוי, טאטע?

ר' אהרן : (נאָך אַלץ ביטער)

מיט א דובינע, מיט א דובינע. פוקד עון אבות על בנים. (ווייך) מײן אָרים שעפעלע, מײן קינד מײן טײערס... משהלע! (בייגט אָן דעם קאָפּ און וויינט שטיל)

(ברוך דערנענטערט זיך צום מיש, רעדט גיך און נערוועז)

ב א ר י ס :

מע דארף ניט טאטע, מע טאָר ניט. דו גלויבסט דאָך: ד' נתן, ד' לקח. מע דארף ניט, טאטעניו. זאָלסט וויסן ווי שווער עס איז מיר. דאָס הארץ פלאצט אין מיר. הער אויף, טאטע!

(ביידע שווייגן. שטייען מיט קעפּ אראָפּגעלאָזטע איבערן מיש און שווייגן. די מענער פון אינטערנאַציאָנאַל הערן זיך גאָר נאָנט. שטימען זינגען טראַומאָפירנד: ס'אינטער-

נאציאנאלאָם וואָספּראַנעט ראָד ליוודסקאַיי.

ביי דער טיר באַווויזט זיך דבורה אָנגעמאַן אין אונזפאַרם פון אַ רויטער שוועסטער.
זי קוקט אויס יונג און מונטער. מיט קורץ געשוירענע האַר. שלאַנק און בויגיק.
קלוגע שוואַרצע אויגן. זי באַמערקט די טרויעריקע גרופע און לאַזט זיך האַסטיק
צום טיש צו. דערזעט דאָס טויטע קינד. ווערט שרעקלאַך בלאַס און שרייט אויס
נערוועז מיט אַ קוויטש.)

ד ב ו ר ה :

באָריס !

(פאַלט אַנידער אויפן קינד. קושט עס, האַלזט עס.)

ד ב ו ר ה :

מיין קינד, מיין איין און איינציקער ! (חלשט.)

(באָריס וואַרפט זיך צו דער קוואַרט. שעפט מיט די הענט דאָס וואַסער און באַשפּריצט
איר פנים. דבורה עפנט די אויגן און צעוויינט זיך אויף אַ קול. באָריס נעמט זי
אַרום, דריקט זי צו זיך און גלעט איר קאַפּ.)

ב אָ ר י ס :

דבורהלע, דבורהלע.

(ר' אהרן כאַפט זיך אויף ווי פון שלאַף)

ר' א ה ר ן : (מעכאַניש)

מיט אַ דובינע, מיט אַ דובינע....

ב אָ ר י ס : (בעמנדיק)

הער אויף, טאַטע.

(אַלע שווייגן — פּאוזע)

ש ר ה : (פּלוצלונג, פון היץ)

טשעפעט ניט דאָס עופּלע ! מיר בעסער... מיר בעסער. גאָט פון אברהם פון
יצחק און פון יעקב, דערבארעם זיך אויף מיר דיין דינסט שרה בת.... אוי ווינד
איז מיר, ברוד'ל איז נאָך אלץ ניטאָ. וואו קאָן ער זיין אזוי שפעט ? אהרן, זע
נאָר וואו דאָס קינד איז... מיין שעפעלע מיין אָרעמס. (שרייט) ראַטעוועט !
ראַטעוועט !

(פאַרהאַנג פאַלט)

(דרויטע שפעטער.)

(דאָס זעלבע צימער ווי אין דער ערשטער סצענע, נאָר אַ ביסל צוגערוימט. דאָס בעט איז ליידיק און פאַרשפּרויט מיט אַ קאָלדרע. דער מיט איז צוגעקוקט צו דער וואַנט. אויפן דיל אויף אַ בוך צוגעפּעשלאָגענער מיטע ליגט שרה פּאַרוויקלעט אין אַ לילעך. צוויי ליכט ברענען צוקאָפּנס. אַ מנין אויסגעצערטע, אָפּגעריסענע אידן, צווישן זיי ר' אַחרן, זיצן אויף דער ערד. עטלאַכע זאָגן תּהילים, אַנדערע רעדן שטיל צווישן זיך. ס'איז נאָך מערב. טונקל. אַ קעראַסין לעמפל ברענט אויפן מיט. דרויסן הערט זיך אַ שטאַרקע שיסעריי. דורכן פענס-טער קאָן מען זען אַ גרויס פייער, ווי אַ נאַנץ דאַרף ברענט.)

ע ר ש ט ע ר א י ד :

מע זאָגט, אז באַנאכט הערן זיך שרעקלאַכע יללות פון דער אלטער קלויז... נשמות קלאָגן, וואָס זיינען צו קבר־ישראל ניט געקומען....

צ ו ו י י ט ע ר א י ד :

און אויפן פּלאַץ, וואו דער בית־המדרש איז געשטאנען הערט זיך שטענדיק אַ שטיל געוויין... די שכינה, זאָגט מען, וויינט דאָרט אויף די געשענדעטע ספר תורות....

ד ר י ט ע ר א י ד : (רעדט ווי צו זיך אליין)

די שכינה שוועבט אום איבער די עולמות העליונים און קלאָגט אויפן גרויסן חורבן. (אַ ביסל העכער) אן עדה אידן געווען, בתי־מדרשים, ישיבות, מנינים, אידן למדנים, גאָטס־פּאַרכטיקע אידן, און גאָרניט, גאָרניט איז פון אלעס נע-בליבן. (שרויט) מע טאָר ניט שווייגן. מע דארף עפעס נוזר זיין. די וועלט איינלייגן.

(אַלע נעמען זיך צו די תּהיליםלאך. פּאווע.)

ר' א ה ר ן : (שטיל)

אידן, מע דארף דעם מת מקבר זיין.

ע ר ש ט ע ר א י ד : (אויך שטיל)

מע קאָן ניט, רבי, ס'איז אַ מין שיסעריי אין דרויסן. מע קאָן הסתחילה גע-הרג'עט ווערן.

צווייטער איד:

אל תפתח פה לשטן....

(אלע צעשטאלען זיך איבער די תהולומלאך. ר' אהרן גראַבט איין דעם קאַפּ אין די הענט און שווייגט. פאַר אַ פאַר מינוט הערט זיך נאָר דער טרויעריגער תהילים גיגון און אַ שטאַרקע שיסעריי פון דרויסן.)

דריטער איד:

(פלוצלונג, טביאיש)
עסן וועלן זיי דאָס פלייש פון זייערע אייגענע קינדער און פארניכטן איינער דעם צווייטן ווי חיות רעות. און קיין שטראַל פון האַפּנונג וועט די וועלט ניט באַלייכטן און אין דער האַפּנונגסלויזער פינסטערקייט וועט זיך דער אלמעכטיקער אין זיין גאנצער פראַכט כאַווייזן צו זיין פאָלק ישראל און אויסרופן: ישראל! דערלעז די וועלט! און פאָרגעסן וועט ישראל די עניים קשים, וואָס ער איז פון דער וועלט אויסגעשטאַנען און אויסשטרעקן די הענט צו דער וועלט און רופן זי צו דער גרויסער גאולה, צו דער גרויסער....

(בוי דער טיר באַווייזט זיך באַריס אין אַפּיצערסקע קליידער. ער קוקט אויס שרעקלאַך מיד, באַדעקט מיט שווייס און שטויב. זיין לינקער אָרעם איז פאַרבאַנדאושירט. ער קוקט ניט אויף קיינעם און גייט ווי אַ סאַמנאַבול גלייך צום בעט צו. וואַרפט זיך אין בעט אַרײַן.)

ר' אהרן:

(הויבט זיך אויף. שטרענג)
ס'איז דאָ אַ מת אין שטוב! (פויערלאך) דיין מאמע שרה בת ישראל איז גע-שטאַרבן היינט כיום שלישי נאָך אַ האַלבן טאָג. זי האָט דיר אלעס מוחל געווען און געבעטן, אז איר בן יחיד זאָל נאָך איר קדיש זאָגן. (ווייכער) זי איז מיט דיין נאָמען אויף אירע ליפן אויסגעגאנגען.

(באַריס מאַכט אַן אַנשטרענגונג צו פאַרשטיין, וואָס מע רעדט צו אים, נאָר די מידקייט איז גובר און ער שלאָפט איין. ר' אהרן באַמעקט עס ניט, ער שטייט מיט אַראַפּט געלאָזענעם קאַפּ און וואַרט אויף אַן ענטפער.)

באָריס:

(פון שלאָף)
רעכטס... לינקס... לאָד אָן... שיס... פאַר פרייהייט... פאַר גלייכהייט... ווער גייט דאָרט? דבורהלע, משהלע קומט גיכער... דער טאטע איז ברוגז... וואַרט מיט'ן קידוש... גיכער...

(דאָס גערויש פון שיסן ווערט שטאַרקער און באַריסעס ווערשער פאַרלירן זיך אין

טומל. ר' אהרן זעצט זיך ווידער אויף דער ערד, באגראבט דאָס פנים אין די הענט,
די אידן זאָגן תהילים.)

ר' אהרן: (מיט אַמאָל אנטשיידן)
מע דארף דעם מת מקבר זיין!
(שטעלט זיך אויף, גייט צו צום בעט און וועקט.)

ר' אהרן:
ברוך, ברוך!

בארי: (פאַרשלאָסן)
וואָס טאטע?

ר' אהרן: (שטרענג)
גיי בעט מחילה ביי דער מאמען? זי האָט דיר אלעס כוחל געווען און געבעטן,
אז איר בן-יחיד זאָל נאָך איר קדיש זאָגן.

בארי: (זעצט זיך אויפן בעט, נאָך אַליץ פאַרשלאָסן)
וואָס רעדסטו, טאטע?

ר' אהרן: (שטרענג)
גיי בעט מחילה ביי דיין טויטער מאמען!
(באָריס ווארפט זיך מיט אימפעט פון בעט. ס'דערהערט זיך אַ שטאַרקע טופעריוו פון
פּיס. אַלע ווענדן זייער בליק צו דער טיר. אַ סאַלדאט באַווייזט זיך. אַלע קוקן
אויף אים דערשראָקן און רוקן זיך נענטער איינער צום צווייטן.)

דער סאַלדאט:
טווערסקים הויז?

(ר' אהרן שאַקלט מיט'ן קאָפּ אויף יאָ. דער סאַלדאט פאַרשווינדט אויף אַ רגע און
קערט זיך אום אין דער באַגלויטונג פון פיר סאַלדאטן, וועלכע טראָגן אויף אַ מין מיטח
דבורהלעס קערפער. זיי שטעלן די מיטח אויף דער ערד לעבן דער טיר און פאַרלאָזן
דאָס צימער. ר' אַהרן כאַפט זיך אָן אין מיש אום ניט צו פאַלן. באַרוסעס קני בויגן
זיך אונטער אים. ער פאַלט, ווי מייט אויפן דיל.)

(פאַרהאַנג פאַלט)

דריטע סצענע

(דרוי מעג שפעטער)

(דאָס זעלבע צימער, ווי אין די פריערדיקע סצענעס. בין השמשות. פון דרויסן הערט זיך ווי מהנות סאלדאטן מאַרשירן צום טאַקט פון באראבאנען.
ר' אהרן זיצט אויפן בעט. באַרויס יטויט לעבן אים אַנגעשארט אויף זיין ביקס. ער איז אַנגעטאָן אין זיינע אַפּיצערסקע קליידער מיט אַ רענצל אויף די אַקסלען. גרויס אין וועג. ער קוקט אויס אַ סך עלטער, ווי אין די ערשטע סצענעס. זיין קאַפּ איז גרוי.)

ב א ר י ס :

איך בין געקומען זיך געזעגנען, טאטע.

(ר' אהרן שווייגט.)

ב א ר י ס :

איך בין געקומען זיך געזעגנען. ס'איז מיר זייער שווער... (ציולט די ווערטער)
פארלאָזן... דיך... אינגאנצן אליין — נאָר איך מוז עס טאָן. ס'איז מיין חוב.
ר' אהרן : (שמיל)

חוב ?

ב א ר י ס :

ס'איז מיין חוב. די וועלט באַרט זיך אין טרערן, טרענקט זיך אין בלוט און זינד און ווארט אויף אַ דערלעזער, א משיח. עפעס דארף געטאָן ווערן.
ר' אהרן : (אויפגערגט)

זענט איר דאָס די דערלעזער ? די משיחים ? ווילט איר רוחק זיין דעם קיץ מיט שווערד און פייער ? און ווער האָט עס אייך געזאלבט פאר משיחים ? (טרויעריק, ווי פון אַ פּסוק.) און פאלשע נביאים וועלן זיך באווייזן און פאר-פירן דאָס פּאָלק, און אַפקערן וועט זיך דאָס פּאָלק פון וועג פון גערעכטיקייט און מקריב זיין צו פאלשע געטער. און גרויס וועט ווערן דער גרימצאָרן פון גאָט, און פארניכטן וועט ער די פאלשע נביאים, און אויסניסן זיין צאָרן אויפן נאנצן פּאָלק ביז עס וועט זיך אַפקערן פון די פאלשע וועגן און זיך אומקערן צוריק צום וועג פון גערעכטיקייט. — (מיט ענערגיע) פאלשע נביאים זענט איר, דינער פון אַ רויטן אַפּגאָט, כהנים פון אַ רויטן מזבח....

ב א ר י ס : (ערנשט)

דינער פון אַ רויטן גאָט, כהנים פון אַ רויטן מזבח. און ריין און זויבער זיינען

אונזערע קרבנות, אומשולדיקע און שווערע... בדמיך חיי... דורך בלוט וועט די וועלט דערלעזט ווערען. ניט אונזערע איז די שולד, ס'איז דער געזעץ פון לעבן... האָבען מיר אידן זיך ניט מקריב געווען פאר אונזער גלויבן? האָט זיך אונזער בלוט ניט געגאַסן? רינט עס ניט איצט אויף אלע גאסן און וועגן? (פאזיע.)

ר' אהרן: (שטיל)

אונזער בלוט גיסט זיך, אָבער מיר פארניסן יענעמס בלוט ניט. אייגענע קרבנות בריינגען מיר, מיר זיינען אָבער יענעם ניט מקריב... און מיר. מיר זיינען זיך מקריב (מיט איבערצייגונג) מיר זיינען זיך מקריב אום גרויס צו מאַכן זיין הייליקן נאָמען, אום זיין וואָרט צו פארשפרייטן, און איר...

באָריס: (ברעכט אים איבער אויך מיט איבערצייגונג)

און מיר, זיינען זיך מקריב פאר די גרויסע מאסן, וועלכע ליידן און שטומען, פאר די קליינע סינדרעלאך, וועלכע וועלען פון הונגער, פאר אלע, וואָס שמאכטן, און ליידן און ביינקען, פאר א ליכטיקער צוקונפט, פאר א הייליקן טרוים...

(באַמערקט, ווי דער פאָטער האַלט זיך ביים קאַפּ. דערשראָקן) וואָס איז דיר, טאטע?

ר' אהרן: (מיד)

עפעס די קאַפּ מיינע... (לייגט זיך אין בעט.)

(באָריס כאַפט געשווינד אַראָפּ דאָס רענצל פון די אַקסלען, נעמט פון דאָרט אַ פּלעשל ספּירט און רייכט דעם פּאַטערס שליופּן.)

ר' אהרן:

כ'וועל אפשר איינשלאָפּן, עפעס פיל איך אזוי שווער און מיר.

(באָריס זעצט זיך אויף'ן בעט. פאזיע. דומפע טענער פון באַראַבאַנען דערטראָגן זיך פון זויט. באָריס כאַפט זיך אויף, ווי פון שלאָף.)

באָריס: (צו זיך אַלויין)

מע דארף גיין. (מיט געשווינד אָן דאָס רענצל, נעמט די ביקס און בויגט זיך איבער דעם פּאַטער.)

באָריס: (מיט אַ פּאַרשטיקטן געוויין)

זיי געזונט, טאטע. (פארלאָזט דאָס צימער.)

(פאַרהאַנג פאַלט)

ל. מאגיסטער:

לידער

5, מאגיסטער

בלינדערהייט.

כ'האָב בלינדערהייט געזוכט מיין וועג.
עס האָט מיין שרעק געפירט מיך צו דיין טיר;
עס האָט מיין שרעק גערעדט, געלאכט צו דיר
און דיך פארבעטן אויף א נאכט-שפּאַציר.

עס האָבן יונג געקלונגען דיינע טריט
אין גראַען אַטעם פון דער שטילער נאַכט.
כ'האָב וואָס דערציילט און אנדערש וואָס געמראַכט,
אליין געווען, און ליב מיט דיר פאַרבאַכט.

דער אַלטער בלינדער בין איך אין דער וועלט,
פירסטו מיך ארום, דו קלוג, דו קליינטשיק קינד,
מעגלאך גאָר מיר זענען ביידע בלינד,
ווי ס'איז אין האַרבסט דאָס בלאַט און אויך דער ווינט.

אין טיפער נאכט

אין טיפער נאכט, ווען ס'האט די וועלט זיך איינגעשטילט
האט פון מיין הארץ א וויי ארויסגעברילט,
האט אים א ווינט צעקלונגען ווייט און כרייט,
אין אלע וויסטע וועלדער אים פארזייט.

פון ערגעץ ווייט, און אפשר גאר פון אונטער ד'רערד
האב איך א ציענדיק געשריי דעהערט,
און ביסלעכווייז האט עס מיין הארץ באשווערט,
איך האב אין אים מיין אייגן קול דערקענט.

אין רעגנדיקע טעג

אין רעגנדיקע טעג,
גיי איך אום אליין
און זוך ארום מיין פריינט.
איך טראכט פון יענע טעג,
ווען ס'האט מיין גליק געשיינט
אין רעגנדיקע טעג.

אין רעגנדיקע טעג
צייל איך שטילערהייט
די טראפנס אויף מיין האנט,
לייכטן שמערן אויף
אין מיין ווייטן לאנד
אין רעגנדיקע טעג.

אין רעגנדיקע טעג
גיי איך נאָריש אום,
און וואונדער זיך און טראכט
פון די וואָס האָבן שוין
צו זיך אַ סוף געמאַכט
אין רעגנדיקע טעג.

ד.ר. ה. מ. שנימקינד:

די פייער לעגענדע פון פראַמעטעום

ביי די פרימיטיווע פעלקער איז פייער געווען א מיסטעריעזע און וואונדער- בארע ערשיינונג. עס פלעגט אויף זיי אָנפאלן א מאָדנע שרעק, ווען זיי האָבן געזען ווי דער הימל עפנט זיך פאנאנדער אין דער צייט פון א דונער־שטורם, און ווי דער בליץ פון גאָטס פינגער רירט אָן א בוים און וויקלט אים איין אין א מאנטל פון פייער. די דיכטער פון יענער צייט האָבן געפילט, אז אראָפצובריינגען אָט דעם הייליקן פייער פון הימל פאר זייערע אייגענע נוצן וואָלט געווען א פארברעכן קעגן גאָט. פייער האָט זיי דערווארימט דעם קערפער, באשיצט פון ווילדע חיות, אויסגע- לערנט זיי קאָכן זייערע שפייזן און אויסארבעטן אלערליי כלים און געצייג. א דאנק דעם מיסטעריעזן פייער, וואָס זיי האָבן אראָפגעבראכט פון הימל זיינען די מענטשן געוואָרן אויס חיות אין האָבען זיך אָנגעהויבן פארמעסטן מיט די געטער וואָס האָבן זיי באשאפן. דאָס האָט די געטער נאטירלאך שטארק פארדראָסן, און זיי האָבן גרויזאם באשטראָפט די יעניקע, וועלכע האָבן זיך דערוועגט דאָס הימל־פייער פון זיי אוועקצורויבן און שיינקען עס צו די ערד מענטשן. אָט דער געדאנק איז ביי די אלטע גריכישע פאָעטן מיט דער צייט פארקערפערט געוואָרן אין דער בארימטער פראַמע- טעס לעגענדע.

פראַמעטעס איז געווען איינער פון די קלענערע געטער, אָדער „האלב־געטער“, אין דעם הימלס קעניגרייך, אָלימפוס. בעת אלע איבעריקע געטער, און איבערהויפט דער פאָטער און קעניג פון זיי אלע, צעוס (אין דער לאטיינישער מיטאָלאָגיע — יופיטער) האָבן געהאסט דעם מענטשן, האָט פראַמעטעס אויף זיי שטארק רחמנות געהאט. צעוס האָט זיי געוואָלט פארניכטן, האָט זיי אָבער פראַמעטעס אויסגעלייזט פון טויט און האָט זיי געשיינקט דעם פייער פון די געטער.

כדי זיך נוקם צו זיין אין די מענטשן פאר דעם דאָזיקן פארברעכן האָט צעוס פאר זיי באשאפן די פרוי, — א שיינע אָבער צרהדיקע מתנה. פון איר איז געבוירן געוואָרן די פרויען ראסע, וואָס האָט זיך פארשפרייט איבער דער ערד ווי א מגפה, ווי די פוילע בינען אין א בינשטאָק. און פראַמעטעס האָט צעוס צוגעבונדן צו אַ הויכן פעלז, וואו אן אָדלער פלעגט קומען באנאכט און צערייסן זיין לעבער ד. ה. זיין געוויסן. באטאָג פלעגט ביי אים די לעבער ווידער גאנץ ווערן.

בא די נייערע גריכישע פאָעטן איז דער וואָלגאַרער עלעמענט פון אָט דער לע-
 גענרע פארשוואונדן געוואָרן, און די מעשה איז ארויסגעבראכט געוואָרן אין א שעה-
 נערער פאָרם: — ווען פראָמעטעוס האָט געגנבט דאָס פייער פון הימל האָט גאָט
 אראָפגעשיקט אויף דער ערד די שיינע פאַנדאַרע. פאַנדאַרע האָט דעם מענטשן גע-
 בראכט א קעסטל מיט אַלערליי מתנות. ביז צו יענער צייט זיינען די מענטשן גע-
 ווען פריי פון קראַנקייט און צרות, אָבער אזוי שנעל ווי פאַנדאַרע האָט דאָס קעסטל
 אויפגעפנט, זיינען ארויסגעפלאָיגן אַלערליי שמערצן און גראַנקייטן איבערן לאַנד.
 נאָר אין מתנה איז געבליבן פאַרשפאַרט אין קעסטל, מחמת פאַנדאַרע האָט דאָס
 קעסטל צוגעמאַכט איידער די לעצטע מתנה איז ארויסגעפלאָיגן. אָט די מתנה וועלכע
 איז פאַרבליבן אין קעסטל איז געווען — די האָפנונג.

אָט אויף דעם פונדאמענט פון פרימיטיווע עטיק און קינדערשע פאנטאזיעס האָט
 דער גריכישער קינסטלער עסקילוס אויפגעבויט איינע פון די שענסטע טראגעדיעס
 פון דער וועלט ליטעראטור. עסקילוס איז געווען דער זידע פון דער טראגעדיען-
 דיכטונג. מיט אים האָט זיך אָנגעפאַנגען די אַנטוויקלונג פון טעאַטער. זיין רייכע
 פאנטאזיע האָט זיך ניט באנוגנט מיט דער שאפונג פון פשוטע מענטשן, מיט זייערע
 פאַרבליזדוואסערדיקע ליידן און פריידן, זייערע אומוויכטיקע זוכענישן און פאַר-
 לאַנגן, זייערע לעכערלאכע שטרעבונגען און אידעאַלן. פאַרקערט, ער האָט זיך בא-
 שעפטיקט מיט די טיפסטע פסיכאָלאָגישע און עטישע פראָבלעמן אינם באצוג
 צווישן די מענטשן און די געטער. אויף זיין מאַיעסטעטישער בינע טרעטן ארויס אי
 די קלייניקע מענטשעלאַך אי די אומשטערבלאכע געטער פון אַלימפוס. דער טעאַ-
 טער, אין וועלכן זיינע טראגעדיעס זיינען אויפגעפירט געוואָרן, איז געווען אַ ריזיקע
 געביידע פון מאַרמאָר און שטיין, וואו עס פלעגן זיך צוזאַמענקלייבן זעכציק אָדער
 זיבעציק טויזנט מיט אַמאָל, אונטערן פרייען הימל, כדי צוצויען דעם אייביקן שטרייט
 צווישן הימל און ערד, צווישן די מיסטעריעזע געטער און זייערע בלינדע באשעפּע-
 נישן. ווארום בא די אלטע גריכן איז דער טעאַטער געווען ניט בלויז אַ לוסט־פלאַץ,
 נאָר אַ מקום־קדוש, און אַ טראגעדיע איז געווען ניט נאָר אַ שוישפּיל, נאָר אַ הייליקע
 צערעמאָניע. די גריכן זיינען געגאַנגען אין טעאַטער כדי אויסצורייניקן זייערע
 נשמות, כדי אריינצוקוקן טיף אין זייערע אייגענע באשרענקטע געדאַנקען און מיט
 שרעק און עניוות צו פאַרגלייכן זיי מיט דער גרעניצלוזיגקייט פון די געטער-
 מחשבות.

אָט אזא מין רעליגיעזע צערעמאָניע, אָדער „נשמח-אויסרייניקונג“ האָט עס-
 כילום באשאפן אין זיין פייער לעגענדע פראָמעטעוס. ווען צעום האָט געוואָלט דעם
 מענטשן פארניכטן, האָט ער געהאנדלט ווי אן אָב־הרחמים און ניט ווי א גאָט פון
 אכזריות. ער האָט באמערקט ווי די מענטשן קריכן ארום מרויעריק, און שטום און
 מאכטלוז, און מיט'ן טויט האָט ער זיי געוואָלט מיט אמאָל אויסלייזן פון אלע זייערע
 צרות. און פראָמעטעוס, דער בלינדער אידעאָליסט האָט דעם טרויעריקן קראנקן דור
 מציל געווען פון טויט; אָבער צוזאמען מיט דעם מענטשן האָט ער אויך פאר-
 אייביקט זיין טרויער און קראַנקייט. אָט דערפאר האָט עס אים גאָט באשטראַפט, —
 ניט פאר זיין בארימאהאַרציקייט, נאָר פאר זיין בלינדקייט, פאר זיין קורצזיכטיקן
 אידעאָליזם. די בעסטע רפואה פאר א קראַנקן איז דער טויט; אלע אנדערע
 רפואות פארלענגערן בלויז זיינע צרות. דער מענטש איז א פיזיש און גייסטיק
 צעפּוילטע באשעפעניש, וואָס קאָן קיינמאָל ניט אויסגעהיילט ווערן. דאריבער האָט
 צעום געדיינקט, אז דער בעסטער פלאַן, איז די גאנצע וועלט חרוב צו מאכן און אויף
 איר פלאַץ אויסבויען א וועלט מיט מענטשן וואָס זאָלן האָבן שענערע קערפערס און
 רייכערע נשמות, — מענטשן וואָס זאָלן קאָנען פאנטאזירן ווי געטער און ניט ארומ-
 קריכן ווי ווערים. פראָמעטעוס האָט צעוועלט פלענער צעשטערט, און דאריבער איז
 די וועלט פארבליבן אויף אייביק — אן אלטע ווערימדיקע וועלט.

צווישן די מאָדערנע דיכטער וואָס האָבן זיך באשעפטיגט מיט דער פראָמעטעוס
 לעגענדע — און וועלכער גרויסער דיכטער האָט זיך מיט דער טעמע ניט פארנו-
 מען? — ווערט צעום פאָרגעשטעלט אלס דער טיראן און פראָמעטעוס אלס דער
 מענטשן פריינט. קאלדעראָן, געטאָ, שעלי, בייראָן, לאָעל, אלע גלויבן זיי אז פראָמע-
 טעוס, ווי אלע אנדערע מארטירער, איז א מוסטער פון קלוגשאפט און געדעכטיקייט.
 זיי פארגעסן אָבער אז אן אידעאָליסט קאָן אויך אמאָל זיין א גרויסער אידיאָט. דער
 בער וואָס האָט געוואָלט אראָפּטרייבען די פליג פון זיין שלאָפנדיקן בעל הבית האָט
 מיט זיין אומגעלומפערטער לאַפע צעשפאלטען זיין שארבן. פראָמעטעוס האָט דעם
 מענטשן געגעבן פייער זיך אָנצוואווארעמען דעם קערפער און זיך פארשאפן כלים,
 האָט זיך דער מענטש גלייך גענומען שמידן מיט'ן פייער געווער פאר מלחמות. פראָ-
 מעטעוס האָט אים געגעבן שטאַרקייט כדי דעם שוואַכן צו העלפן, האָט זיך
 דער מענטש דערמיט באנוצט כדי דעם שוואַכן צו פארשקלאַפן. ציפערען
 האָט אים פראָמעטעוס אויסגעלערנט, כדי צו ציילן די שטערן אין הימל און דאָס

זאמד אויף דעם ברעג ים; האָט זיך דער רייכער מיט זיי אויסגעלרנט ציילן זיין געלט און דער אָרימאן זיינע צרות; שיפן און קארעטן האָט ער זיי אויסגעבויט; האָט זיך דער מענטש באקענט מיט נייע לענדער; די נייע לענדער האָבן אין אים דערוועקט נייע פארלאנגען; און כדי אָט די נייע פארלאנגען צו דערפילן, האָט ער אָנגעהויבן פירן נייע מלחמות. פייערדיקע נשמות האָט פראָמעטעוס געוואָלט אריינ- גיסן אין אומגעלומפערטע שטיקער ליים, אָבער דאָס פייער איז דערשטיקט געוואָרן און דאָס ליים איז פארבליבן ליים. דער שענכטער אידעאָליסט, דער ריכטיקער משיח פאר דער מענטשהייט, וועט זיין ניט דער וואָס וועט אריינשיטן אַ ביסל מער זאמד אינם ים פון אונזערע צרות כדי דאָס וואסער אויסצוטריקענען, נישט דער וואָס וועט אויסגעפינען נייע רפואות וואָס זאָלן פארלענגערן אונזערע טעג פון ווייטיק, — נאָר דער וואָס וועט אויסגעפינען אַ מיטל, וואָס זאָל מיט איין און איינציקן קלאפ אויפאייביק צעשמעטערן אונזער אלטע פארפעסטעטע, אידיאָמיש אויסגעטראכטע וועלט.

פרעמדס

לאדינישע פאלקס לידער

(אידיש-שפאניש)

איבערזעצט פון לאדינישן אָריגינאַל

י. גויכבערג

דר. י. משעסקים

לאדינאָ אָדער אידיש־שפּאַניש איז די שפּראַך פון דעם גרעסטן טייל אידן פון דעם באַלאַקאַנישן האַלב־אינזל. אין אלגעמיין איז לאַדינאָ דאָס אלטע שפּאַנישע לשון פונם 15־טן יאָרהונדערט. צוליב פאַרשידענע סיבות און באַזונדערס צוליב דעם, וואָס זי איז אָפּגעריסן געוואָרן פון איר נאַטירלאַכער סביבה, איז די שפּראַך פּאַנאָלאָגיש געבליבן אויף דערזעלבער שטופּע פון אנטוויקלונג, האָט כמעט קיין פּראָגרעס ניט געמאַכט פונם 15־טן יאָרהונדערט אָן. פונם שטאַנדפונקט פון ווערטער בוך איז די סיטואַציע אַ ביסל אנדערש: ניט נאָר האָבן די שפּאַנישע אידן נאָכן גירוש אינעם קאָרפּאָריט אין לאַדינאָ, ווי מיר אין אונזער אידיש, אַ גרויסע צאָל העברייאישע ווערטער, נאָר זיי האָבן אויך אריינגענומען אין זייער שפּראַך אַ סך ווערטער פון די פעלקער, צווישן וועלכע זיי האָבען געלעבט און לעבן: באַזונדערס, סלאַווישע, טער־קישע און גריכישע ווערטער. די לאַדינאָ שריפט איז די אזוי גערופענע ר"שי־שריפט — דער העברייאישער אלף־בית.

די לידער, וועלכע מיר דרוקן דאָ, האָבן מיר ארויסגענומען פון כיל'ס און וויי־נער'ס זאַמלונגען פון אידיש־שפּאַנישע לידער. דער לעזער וועט געוויס באַמערקן, אז עס איז פאַראַן אַ הילוק צווישן אונזערע פּאָלקס־לידער און די פּאָלקס לידער פון די ספרדים. די גרעסטע צאָל פון אונזערע לידער טראָגן אַ מער־ווייניקער ספּעציפיש־אידישן שטעמפל, אָדער באַהאַנדלען אַמווייניקסטן אידישע טעמעס. אפילו אונזערע ליבע לידלאך זיינען מער אידישלאך באַחנט, מער צניעותדיק און באַשיידן אין אויסדרוק. דער ספרדישער פּאָלקס־לאַך איז ניט הויפּטזאַכלאך קיין אידישער, ער איז פון אַן אלגעמיין־אַמאַנישן כאַראַקטער. די ספרדישע פּאָלקס לידלאך זיינען וואַריאַציעס פון טעמעס פון דעם שפּאַנישן פּאָלקס־לאַך. ס'איז נאָר אַפּשר צו באַ־וואַנדערן, וואָס די לידלאך האָבן געפונען אזאַ שטאַרקן אָפּרוף אין אידישן האַרצן, אז זיי האָבן זיי מיטגענומען מיט זיך נאָכן גירוש אין זייער נייעם גלות און זינגען זיי נאָך עד היום.

קיין נאַציאָנאַלע לידער ענטהאַלטן די זאַמלונגען אינגאַנצן ניט, די עטלאַכע רעליגיעזע לידער, וועלכע כיל און ווינער האָבן יאָ אויפגעזאַמלט האָבן קיין פּאָעטישן אָדער געדאַנקלאַכן ווערט ניט.

דר. יוסף י. טשעסקים.
י. גויכבערג.

לאדינישע פאלקס לידער

פאָעטיש באַאַרבעט:

י. גויכבערג

ווערטערלאַכע איבערזעצונג:

דר. יוסף י. טשעסקים

מיט וויין געגרייט די טישן אלע,
לאנג לעבן זאלן חתן-כלה,
אט דאס הייסט טישן, איינמאל טישן!

די טישן גרייט מיט וויינען קלאר,
לאנג לעבן זאל דאס ליבע פאר,
און אויך די געסט א גליקלאך יאר,
אט דאס הייסט טישן, איינמאל טישן!

— „האט איר שוין געגעסן אלע?
פרעגט מיט איידלקייט די כלה.
— „נאך ניט, נאך ניט, ליבע כלה,
נישט געגעסן, שיינע כלה,
פריער בענטש אונז מיט דיין ברכה.“

— „האט איר צוגעביסען אלע?
פרעגט עניוותרדיק די כלה.
— „נאך ניט, נאך ניט, ליבע כלה,
נישט פארביסן שיינע כלה,
פריער בענטש אונז מיט דיין ברכה.“

— „האט איר שוין פארזוכט די פיש?
זעט זיי שטייען אויפ'ן טיש.
גרייט די פיש פארזוכט צו ווערן,
גרייט די כלה ווייב צו ווערן.“
— „נאך ניט, נאך ניט, ליבע כלה,
נישט פארזוכט נאך, שיינע כלה,
פריער בענטש אונז מיט דיין ברכה.“

— „איך שעם זיך אייך צו זאגן דאס:
איך גיי אצינד צום חתן מיין,
איך שעם זיך צו דערציילן דאס:
איך וויל איצט מיט מיין ליכסטן זיין.“

— „טאכטער, גיי זיך דיר מיט מזל!“

ווער ס'האט חתונה פון ליבע, לעבט זיין וועלט אין צרות זאט,
איך שלים-מזל האב מיר אויך פון ליבע חתונה געהאט.
זי א פוצערקע א ווייבל, איך א שווענדער פון א מאן,
כ'האב פארשווענדט מיין גאנץ פארמעגן: האב און גוטס און איר נדן.
איצט, פאר מיינע זינד די גרויסע, בין איך מיר א פויער גאר.
—ווייב, בשעת איך זען די לאזעס, העלף מיר, נעם פארבינד א פאר.
—כ'ווייס עס נישט, מיין האר מיין ליבער, כ'האב עס קיינמאל ניט געקענט,
מיינע שיינע ווייסע הענטלאך ווערן באַלד פון זון פארברענט.
גיי און בריינג מיר גאַלד און זיידנס, כ'וועל א פאן דיר מאכן באַלד,
אויסניין וועל איך די לבנה און דאָס קלאַרע זון-געשטאַלט.

כ'וועל אוועקגיין אין די פעלדער,
כ'וועל ניש שרעקן זיך פאר נויט
און די גראָזן פון די פעלדער
וועל איך עסן דאָרט פאר ברויט.

און די טרערן פון די אויגן
וועל איך טרינקן אומגעשטערט,
מיט די נעגל פון די פינגער
וועל איך אַקערן די ערד.

מיט'ן בלוט פון מיינע אַדערן
וועל איך וואסערן דאָס פעלד,
מיט'ן אַטעם פון מיין מויל
וועל איך טרוקענען דאָס פעלד.

און אין מיטן פון די פעלדער
וועל איך בויען זיך אַ הויז,
ווייט פון וועגן, ווייט פון שמעגן,
ווענט—פון שוואַרצן דורכאויס.

יעדען מענטש, וואָס וועט פארבייגיין
כ'וועל פארבעמן אים אריין,
זאל ער זיינע צרות זאָגן,
איך וועל אים דערציילן מיין.

זיינען זיינע צרות גרעסער—
טראָג איך דולדיק צרות נויט,
זיינען מיינע צרות גרעסער,
אנטון וועל איך זיך אַ טויט.

אנטון וועל איך זיך אַ טויט,
ווי מיר, זיך אליין אַ טויט.

גומע נעכט, איר גומע נעכט,
נעכט ווען ליבע רופט און ציט,
נעכט ווען ליבע רופט און ציט,
ווען דו צאפלסט זיך אין בעט,
ווי א פיש מיט יעדן גליד.
כ'האָב די לעצטע נאכט שוין, מאמע,
ניט געקאנט פארטראַגן מער,
רעגנס פאלן פון דעם הימל,
פון מיין אויג א הייסע טרער.
זיינען שוועסטער דריי געוועזן,
גלייך געוואקסן, גלייך און שוין.
איז פון זיי פארשוואונדן איינע...
וועסט שוין קיינמאל, מאמע מיינע,
צו איר חופה איצט נישט גיין.

כ'בין א מאנטאג אויפגעשטאנען,
 כ'האב גענומען וואסער ריינס,
 כ'האב די הענט זיך אָפגעוואשן
 און מיין פנימ'ל מיין שיינס.
 כ'בין צום פענסטער צוגעגאנגען
 איז א מאן פארבייגעגאנגען—
 ווי א סאַסנע הויך און שלאַנק.
 כ'האב פון טאטן גלייך פארלאנגט
 מיר אים פאר א מאן צו געבן,
 ניט צו ערגערן זיין טאַכטער,
 האָט מיין פאַטער נאַכגעגעבן.
 כ'האָב געבעטן מיינע ברידער
 פאר א מאן מיר אים צו געבן,
 ניט צו ערגערן די שוועסטער,
 האָבן די ברידער נאַכגעגעבן
 כ'האָב געבעטן ביי מיין מוטער
 פאר א מאן מיר אים צו געבן,
 מיך צופרידן נאָר צו שמעלן
 האָט מיין מאמע נאַכגעגעבן.

ווען ער איז אין טיר אריין,
 האָט ער ווי א ליכט געשיינט
 אויף די טרעפ האָט זיין געזיכט
 אויסגעקוקט ווי העלע ליכט.
 אין מיין חדר האָט זיין צורה
 מיר געשיינט ווי א מנורה.
 נאָר אין בעט איז זיין געשמאַלט,
 ווי אן אלמנ'ס מיאוס און אַלט.
 איך דערצייל עס צו מיין פאַטער,
 זאָגט ער: האָסט געוואַלט דאָס גליק...
 איך דערצייל עס מיינע ברידער,

זאָגן זיי: ס'איז כישוף שטיק.
איך דערצייל עם צו מיין מאמען,
העלפט זי לאָזן מיר א טרער,
איצט פאר מיינע זינד די גרויסע
טראַג איך מיר מיין מזל שווער

איינמאל — א לבנה נאכט
האב איך לאנג אין גאס פארבראכט
איז א בחור אָנגעקומען
און אין גארטן מיך גענומען,
און געזעצט מיך אויף א באַנק,
און א בלימל מיר דערלאנגט.
אין א צימער מיך פארבעטן:
פענסטער צו דעם ים געווענדט,
און א זאך פון מיר געבעטן—
אזש געצימערט—מיינע הענט.
ברענג א חזן, מיין זיס-לעבן,
זאל ער באַלד קידושין געבן.

אין דער מלכה'ס שיינעם גארטן
 איז געווען א רויזנשטרויך,
 האט א נאכטיגאל געזונגען
 אויף א צווייגל אין דער הויך.
 זיצט די מלכה, זיצט און נייט
 און די טאכטער שלאפט זיך ברייט.
 כאפ זיך אויף, מיין ליבע טאכטער,
 וועסטו הערן ווי מע זינגט,
 ווי די שטים פון דער סירענע
 טראגט זיך פון דעם ים און קלינגט.
 נישט די שטים פון דער סירענע
 טראגט זיך, מאמע, דארט צו דיר,
 ס'איז דער פרינץ, וואס רופט זיך נינא,
 וועלכער קומט אצינד נאך מיר.
 און די מלכה ביז און אלט,
 הייסט זיי ביידע טיימן באַלד.
 וואקסט פון איר א ציטראָן ביימל
 און פון אים א לימאָן בוים,
 וואקסט זיך איינער—וואקסט דער צווייטער,
 בינדט די ליבע זיי אין טרוים.

—קום אהער, דו שיינער פאסטוך,
קום פארבריינג זיך דא מיט מיר,
דו וועסט עסן, און וועסט טרינקען
און וועסט טאן, וואָס ס'גלוסט זיך דיר

—כ'לאך מיך אויס פון ווייבער'ס רייד,
זאָגט צו איר סאלווי,
כ'גיי אוועק מיט מיין געליבטער,
ווייל איך ליב נאָר זי.

—זאָלסט נאָר זען מיינע האַר,
וואָס פאר שיינע צעפּ א פאַר!

—גיי און הענג זיך אויף אויף זיי,
זאָגט צו איר סאלווי,
כ'גיי מיט מיין געליבטער איצט,
ווייל איך ליב נאָר זי.

—זאָלסט נאָר זען מיינע הענט,
פינגער פול מיט רינגען,
גיי איך נאָר אין מאַרק ארויס,
טוט די גאס באַלד קלינגען,

—ברענען זאָלן זיי אין פייער!
זאָגט צו איר סאלווי,
כ'גיי מיר איצט צו מיין געליבטער,
ווייל איך ליב נאָר זי.

—שלעכטער פאסטוך, וואָס פאר בייזעס
זעסטו דען אין מיר,
וואָס דו לאָזסט מיך נישט אפילו
ריידן גאָר צו דיר?

—דארט אין הימל קען מען דרך שוין,
ס'איז אומזיסט דיין מי,
דיינע ווערטער ארן מיך ניט,
זאגט צו איר סאלווי.

—גיי דיר, גיי דיר, שיינער פאסטוך
קום שוין ניט צוריק פון איר,
זאל דיין קינד א יתום בלייבן
און דיין ווייב א דינסט ביי מיר

—ניין, די קללה פון אן אויסוואורף
האט קיין שליטה, ניין!
איך מיט דער געליכטער מיינער
וועלן ביידע גיין.

מ. י. לערמאָנמאַוו:

ד ע ר ד ע מ אָ ן

איריש — י. גויכבערנ

י. מ. לערמאָנטאָוו

אידיש: י. גויכבערג

דער דעמאָן

(ערשטער טייל)

I

באַטריבט פארשטויסן איז געפלוּיגן
דער דעמאָן איבער באַרג און מאָל
נאָך אים האָט זיך אַ קייט געצויגן—
פון גליק־זכּרונות פון אַ מאָל.
פון טעג ווען ער אַ כּרוב אַ ריינער
האַט נאָך געשיינט אין צעלט פון ליכט,
ווען דער קאמעט דער פלינקער שיינער
פלעגט לויפנדיק פארכיי, אים גריסן
און מיט אַ שמייכל מיט אַ זיסן
צום אים געווענדעט זיין געזיכט.
ווען דורך די אייביקע טומאנען
האַט ער מיט וויסן־דורשט באַגלייט
די וואנדערנדע קאַראָוואַנען
פון הימעל ליכט און רוים צעשפרייט.
ווען נאָך פון ליבע, גלויבן, פרייד
האַט ער, דער שאַפונגס־בכור גענאָסן,
נאָך ניט געוואוסט פון צווייפלען האָסן
און ניט געדריקט האָט זיין פארשטאנד
אַ רייע לאנגע פוסטע יאָרן ...
און פיל נאָך פיל ... נאָר ניט אומשטאנד
געדענקען אלץ אין זיין זכרון.

II

אין רוים געבלאנזשעט ווי א ווינט
האט ער שוין לאנג אן ציל, אן מוט
און נאך א דור א דור פארשווינדט,
ווי א מינוט נאך א מינוט;
איינארטיק צייט נאך צייט פארגייט,
און ער, באהערשנדיק די ערד,
האט אן הנאה שלעכטס געזייט
און קיינער האט זיין קונסט געשמערט,
זיין וועג געווען איז תמיד גלאט
און אים דאס שלעכטס דערעסן האט.

III

און איבער די קאווקאזער שפיצן
איז דער פאריאגמער גייסט געפלויגן,
מיט שניי באדעקט, ווי דימענט-בליצן,
האט דער קאזבעק פארשיינט די אויגן.
און טיף פון אונטן ווי א שפאלט,
א פעלזן שפאלט, וואו ס'לעבט די שלאנג.
האט זיך געשווארצלט דער דאריאל
און זיך געקרייזלט אויף זיין גאנג.
און ווי א טיגערס בייזער ברום
ט'גערוישט דער טערעק ווילד מיט כוח,
און חיות פון די בערג ארום,
און פייגל אין דער בלאער הויך,
פארנומען האבן אלע דארט
זיין כוואליען-רויש, זיין מעכטיק ווארט.
און וואלקנס, שוועבנדע פון ווייט,
געקומענע פון דרום-זייט,
נאך צפון האבן אים באגלייט;

און פעלזן ענג צונויפגעדריקט,
 פארהילט אין שלאָף, אין סודות שטילע,
 זיי האָבן טיף אריינגעבליקט
 און זיינע וואַסערן די קילע.
 און שלעסער-טורעמס ריזיק שטאַרק
 געדיכט פארוויקלט אין טומאנען,
 זיי זיינען שטרענג אויף פעלז און באַרג,
 ווי וועכטער גרויזאמע געשמאַנען.
 און ווילד צעשפרייט, און וואונדער-שיין
 איז גאַט'ס וועלט ארום געווען.
 נאָר ער, דער גייסט פון שמאַליץ און שפּאַט,
 ער האָט די שאַפונג פון זיין גאַט
 מיט אַ פאראכטונגס בליק אַ שווערן
 פון עק ביז עק אַרומגעהילט,
 און אויף זיין הויכן שיינעם שטערן
 האָט זיך קיין זאך ניט אַפגעשפילט

IV

און בילדער אנדערע געמאַלן
 האָט די נאטור פאר זיינע אויגן:
 די רייכסטע פון גרוינער מאַלן,
 ווי שיינע טעפיכער געצויגן
 אַ גליקלאַך לאַנד, אַ טרוים אַ שיינער!
 דאַרט שטייען ראַינען ווי די זיילן
 און טייכלאך הילכיק פליסן איילן
 און שווענקען די קאַלירטע שטיינער,
 און רויזן-צעלטן, וואו באַנאַכט
 דער נאַכטיגאַל באַזינגט די בלום
 און זי די שיינע שטייט פאַרטראַכט
 און בלייבט צו זיינע לידער שטום.
 פלאַטאַנען בימער אַן אַ צאַל

און פעלזן-שפאלטן טיף און שמאל
 מיט עפיד-גראָז געדיכט פארצויגן,
 וואהין דער הירש אנטלויפט צומאל
 פון היץ און יעגערס שארפע אויגן.
 א לעבן פול מיט רויש און גלאַנצן,
 דאָס אמעמען פון טויזנט פלאַנצן,
 די הייסע תאוה'דיקע טעג
 און נעכט דערקוויקט פון פרישן טוי,
 און שמערן ברענענדיק אזוי,
 ווי אויגן פון א גרוינער פרוי.
 נאָר אויסער איין געפיל פון קנאה
 האָט אליץ אַרום אים נישט פאַרשאַפט
 זיין קאַלט פאַרטרוקנט האַרץ פון שנאה
 קיין ניי געפיל, קיין נייע קראַפט,
 און אַלעס, וואָס געווען אַרום,
 האָט ער געהאַסט, פאַראַכטעט שמוס.

V

א הויז, א הויף, ווי הויך און ברייט
 האָט זיך דער גרייז גודאַל געבויט,
 פיל מי און טרערן אָן א צאַל
 האָט דאָס די קנעכט געקאַסט א מאַל.
 פון מאַרגן פרי באשפרייט דאָס הויז
 די בערג ארום מיט שאַטנס אויס.
 א רייע טרעפלאך פון גראַניט
 פארמאַגט דער פעלז, זיי פירן גלייך
 פון ווינקל-טורעם צו דעם טייך.
 דאָ שוועבן אַפט די לייכטע טריט
 פון גודאַלס טעכטערל דער בלאַסער,
 דאָ גייט טאַמאַראַ אַפט אראַפּ,
 מיט אַ טשאַדראַ געדעקט דעם קאַפּ,
 צום טייך אַראַגוואַ שעפן וואַסער.

VI

אין טרויער שמענדיק איינגעהילט
 האט פון דעם פעלז געקוקט דאס הויז,
 נאָר היינט איז דאָרט די שמחה גרויס:
 עס גיסט זיך וויין, די זורנאָ שפּילט;
 דאָס האָט גודאַל זיין קינד פאַרקנסט.
 געבראכט האָט ער צו זיך צו גאַסט
 די קרובים, פריינט און שכנים אלע.
 אויף דעם באַלקאָן דעם רייך געגרייטן,
 אויף ווייכע טעפיכער צעשפּרייטע
 דאָרט זיצט מיט חבר'טעס די כלה.
 אין שפּיל און טאַנץ פאַרגייט די צייט.
 מיט הויכע, הויכע בערג גאַץ ווייט
 איז שוין אַ האַלבע זון פאַרשמעלט.
 זי זינקט און גייט זיך שטיל צו רו.
 און פּריילאך איז די מיידל-וועלט:
 מע זינגט, מע טאַנצט, מע פּליעסקעט זי.
 אַט טוט די כלה זיך אַ כאַפּ,
 דאָס קליינע פּייקל נעמט זי פּלינק,
 זי דרייט עס לייכט ארום דעם קאַפּ
 און טראָגט זיך, ווי אַ פּויגל גרינג.
 אַט בלייבט זי שטיין און קוקט פאַראוים
 און ס'גלאַנצט אַ פּייכטער בליק צווישן
 פון אונטער קנאהדיקע וויעס,
 אַט בויגט זי איין די שטאַלצע קניע,
 אַט טוט זי זיך אַ נייג אַ ביסל
 און אויף דעם טעפּיך שוועבט און שווימט
 איר געטלאך שיינעם קליינעם פּיסל
 און איר געזיכט עס שמייכלט ברייט
 מיט קינדער-לוסט, מיט קינדער-פּרייד.

VII

איך שווער ביים ליכט פון מיטנאכט-שטערן
ביי זונפארגאנג און מאַרגנשיין:
דער שאַך פון פערסיען אליין,
און ניט קיין קיניג, קאָן איך שווערן,
האַט ווען אזא מיין אויג געקושט,
האַט ווען אזא מיין גליק געוואוסט!
נאָך קיינמאָל אין די זומער היצן
האַט דעם סולטאַנס פּאַנטאַן באַפייכט
מיט זיינע דימענטיקע שפּריצן
א קערפּער אזוי בויגיק לייכט.
נאָך קיין בן אדם אויף דער ערד
איז ווען עס איז געוועזן ווערט
צו צערמלען אזא ליבן שטערן,
צו פלעכטן אזא קאַפּ מיט האַר,
איך קאָן ביי וואָס איר ווילט אייך שווערן,
אז זינט דער ערדן איז פארלוירן
האַט נאָך קיין פרוי אזוינס געבוירן
האַט ניט געבליט צו איר קיין פאַר.

VIII

פארכאפט פון טאנצנס וויכער-האַנט,
האַט זי פארגעסן אלץ אַצינד,
מיט איר געבלומטן קאַפּן-כאַנד
האַט זיך געשפילט א לייכטער ווינט
און האַט צעבלאַזן אירע לאַקן.
נאָר ווען ניט ווען האַט איר געזיכט,
וואָס האַט געשמראַלט מיט הימל-ליכט
א צווייפל אומבאשטימט געשראַקן,
נאָר יעדער בויג, נאָר יעדער ריר
געווען איז אזוי שלאַנק ביי איר,

אזוי געשטרעקט און איינפאך שוין,
אז ווען דער דעמאָן זאל זי זען
די געמלאַך שיינע כלום פון ד'רעדן,
ער וואָלט געווים דערמאָנט זיך ווידער
אַן זיינע אַלטע הימל-ברידער
און מיט א זיפּין אוועקגעקערט.

IX

און יא, דער דעמאָן האָט געזען...
אין איין מינוט האָט ער דערפילט,
ווי ס'האָט א רעגונג זיך צעשפילט
און האָט צערודערט זיין געוויסן,
און אין זיין האַרץ דאָס וויסמע טריבע
האָט פלוצלונג זיך די ריינע ליבע
מיט בליצן קראַפט אריינגעריסן.
און ווידער האָט דער גייסט פאַרשטאַנען,
וואָס הייליק איז, וואָס גוט און שוין,
און לאנג נאָך איז ווי פריש געשטאַנען
דאָס זיסע בילד פאַר זיינע אויגן,
און טרוימען פון אמאָליק גליק
זיי האָבן זיך פאַר אים געצויגן
און אויפגעפלאַקערט פאַר זיין בליק,
ווי שטערן אין א לאַנגער רייע;
אומזיכטבאַר גלייך ווי צוגעשמידט
האָט ער דערקאָנט געדאַנקען נייע,
געקלונגען האָט אין אים א ליד
מיט ווערטער פון א מאָל געטרייע.
איז דאָס געווען די זיסע שטים
פון ווידער-אויפלעבונג אין אים?
איז די באַנייאונג דאָס געקומען?
ניט מער האָט ער געקאָנט געפינען

קיין ווארט פון שפאט, פון האם און זינען.
פארגעסן? דאס האט גאט פארווערט,
און סיי ווי, ר'האט עס ניט באגערט,
ער וואלט פארגעסונג ניט גענומען ...

X

דער טאג פארגייט, דאס פערד איז מיד,
צום הופה-גליק מיט שמעלע טריט
זיך טראגט דער חתן ווי אין חלום.
אט האט ער שוין דערגרייכט בשלום
דעם טייך אראגוואס גרינע ברעגן.
נאך אים טוט לאנגזאם זיך באוועגן,
באלאדן מיט מתנות שווער,
פיל קעמלען אין א רייע לאנג.
עס שווינדלען גלעקלאך היז און הער,
עס טראגט זיך זייער זילבער קלאנג.
ער זעלבסט דער האר פון סינאדאל,
ער פירט א קאראוואן גאנץ רייך.
געגארטלט זיצט ער פעסט און גלייך,
זיין גומע שווערד און זיין קינזשאל
זיין בליסטשען העל, ווי זונען-שמראל.
פון הינטן אויף זיין רוקן זיצט
זיין ביקס מיט גאלד אויף שטאל געקריצט.
א ווינטל שפילט זיך און באוועגט
פון זיין משוכא די ארבל ברייט
מיט שעך איז זיין משוכא באלייגט,
זיין זאטל איז מיט זייד גענייט,
ביים צוימל הענגען טראָלדן צוויי.
זיין גאלדיק פערד איז לייכט ווי ווינט,
עס איז באדעקט מיט שוים ווי שניי.
דאס צארטע קאראבאכער קינד!

עס הויבט די אויערן פון שרעק,
עס כראפעט, ווארפט א קרומען בליק
פון הויכן פעלז אראפ צום ברעג,
וואו כוואליעס פירן האסטיק קריג.
געפערלאך שמאל איז דאָ דער וועג:
פון לינקס א הויכער פעלזן—קארק
פון רעכטס א טיפער טייך א שרעק.
ס'איז שפעט. אויף דעם באשנייטן באַרג
זיך לעשט די זון. ס'ווערט א טומאן.
עס איילט זיך צו דער קאראוואן.

XI

און אַט ביים וועג א קלויסטער שטייט,
דאָ רוט אין קבר שוין פון יאָרן
א פירשט — א קדוש איצט געוואָרן,
פון א נקמה האַנט געטויט.
פון דאמאלסט אן צום פעסט, צום שלאַכט,
וואוהין דער וואנד'רער זאל ניט גיין,
ביים קלויסטער דאָ האַט ער געבראכט
א תפילה האַרציק, היים און ריין,
באשיצן פלעגט אַט דאָס געבעט
פון מוסולמאנישן שטילעט.
נאָר שטאַלץ פאַראַכטעט האַט דער חתן
דעם אַלטן מנהג פון די אבות
דער בייזער דעמאָן האַט פאַרגאַסן
זיין זין מיט זינדיקע מהשבות
ער האַט געטרונקען אין געדאַנק
דער כלה'ס זיסן קוש-געטראַנק.
נאָר פלוצלונג האַט ער צוויי דערזען
און מער ... א שאַס ... וואָס איז געשען?
דער בראַווער פירשט ער טראַכט קיין סך,

א רוק און טיפער דעם פאפאך,
א שמעל זיך אויף די סטרעמעניעס פעסט,
די גוטע ביקס אין האנט געפרעסט,
א קנאק מיט דער נאחייקע העל,
א וואַרף זיך ווי אן אַדלער שנעל
און אויסגעשאַסן נאָך אַ מאָל.
א טויבער קרעכץ, אַ ווילד געשריי
קלינגט אַפּ אין שטילקייט פון דעם טאַל.
ניט לאנג געדויערט האָט ביי זיי ...
מע האָט זיי שנעל געמאכט אַנטרינען
די ווייניק מוטיקע גרוזינען.

XII

און שאַ און שטיל. ערייכט דעם צוועק ...
די קעמלען ענג צונויפגעשלאָסן
באַטראַכטן פול מיט שטומען שרעק
די רייטער אויף דער ערד דערשאַסן.
נאָר ווען ניט ווען צעטראַגט זיך באַנג
אַ שטילער, שטילער גלעקל-קלאַנג.
צערויבט איז אלץ אין שנעלער שלאַכט,
און אויף די קערפער פון די קריסטן
דאַרט שוועבט אַצינד אין פעלד דעם וויסטן
דער רויבער פויגל פון דער נאַכט.
ניט זיי דערוואַרט קיין רואיק אַרט,
קיין שטילער קבר און קיין שטיין
אין מאַנאַסטיר אין וויטן דאַרט,
וואו ס'רוט די עלטערנס געביין.
ניט קומען וועט פון צייט צו צייט
קיין מוטער, שוועסטער פון דער ווייט
מיט קלאַנג, מיט יאַמער און געוויין
אויף זייער קאַלטן קבר-שטיין.

דערפאר וועט א געטרייע האנט
 אין שאַטן פון דער פעלזן-וואַנט
 צום אַנדיינק זיי א צלם שטעלן,
 און פּרילינג-צייט די עפּיך פּלאַנצן
 זיי וועלן אים מיט גרינע קראַנצן
 ווי א סמאָראַגדן נעץ באַשפּינען,
 און מיד פון וועג דעם לאַנגען שווערן
 ניט איין מאָל וועט א וואַנד'רער גערן
 אין גאַטעס שאַטן רו געפּינען.

XIII

עס פליט דאָס פּערד א הינדין שנעל,
 עס כראַפעט רייסט זיך ווי צום שלאַכט,
 אַט טוט עס פּלוצלונג זיך א שטעל
 און הערט זיך צו צום ווינט פאַרטראַכט,
 גאַנץ ברייט צעבלאַזנדיק די נאַז.
 און מיט א מאָל א ווילדן לאַז,
 א טרייסל מיט'ן שטאַלצן קאַפּ,
 און ס'פליט אין הילכיקן גאלאַפּ
 אלץ ווילדער, אלץ פאַראַוים און ווייטער.
 פאַרגליווערט זיצט דער שטומער רייטער
 די פּיס איו סמערעמעניעס פאַרשטעקט,
 ניט ער די לייצן שוין באַוועגט ...
 פאַרוואַרפּן מאַכטלאַז הענגט זיין קאַפּ
 און ס'פליסט א שטראַם פון בלוט אראַפּ.
 דו ווילדער שפּרינגער, האַסט דיין הער
 גאַנץ פלינק פון שלאַכט ארויסגעבראַכט,
 נאַר דאָך די קויל האַט אויך אַהער
 דערגרייכט אין נעפל פון דער נאַכט.

XIV

ביי פירשט גודאל האַט שלעכטס געטראָפֿן,
 דאַרט לויפט אַן עולם זיך צונויף;
 זאַגט, וועמעס פּערד איז דאָס דערלאָפֿן,
 פאַרמאַטערט פּאלנדיק ביים הויף?
 ווער איז דער טויטער רייטער ווער?
 די קנייטשן אויף זיין ברוינעם שטערן
 דערציילן פֿון אַ קאַמף אַ שווערן.
 באַשפּריצט מיט בלוט איז זיין געווער,
 זיין האַנט, כאַמיש טויט, דאָך האַלט זי פּעסט
 די קודלע פֿון דעם פּערד געפּרעסט
 אַ, ליבע כּלה, האַסט פּאַרשפּאַרט
 זיך אויסצוקוקן דיינע אויגן,
 דיין חתן האַט געהאַלטן וואָרט
 און איז אין צייט צו דיר דערפּלויגן,
 נאָר וויי, ניט מער איז אים באַשערט
 צו שטייגן אויף זיין ליבן פּערד.

XV

דאָס זאַרגלאָזע, דאָס שטילע הויז
 האַט ווי אַ בליין גאַטס שטראַף דערשלאָגן,
 מאַמאַראַם בראַך איז טיף און גרויס,
 זי הערט נישט אויף צו וויינען, קלאָגן.
 צעוואָרפֿן ליגט זי אויף איר בעט,
 איר ברוסט זי אַמעמט הויך און שווער
 און ס'פּליסט און גיסט זיך טרער נאָך טרער.
 און פּלוצלונג עפּעס ווי זי הערט
 אַ צויבער שטים, אַ שטיל געבעט:
 „אַ, וויין ניט קינד, עס איז פּאַרפּאַלן,
 דיין קלאָרע טרער זי וועט ניט פּאַלן,
 ווי לעבענס טוי צום טויטנס קאַפּ,

זי לעשט נאָר אויס די אויגן-שמרעלן
 און שווענקט די יונגע פאַרב אַראָפּ.
 ער איז גאנץ ווייט, ניט ער איצט פילט
 דיין וויי און בענקשאפט, ליבעס קינד,
 דער שכינה'ס ליכט האָט דאָרט פארהילט
 זיין קערפערלאָזן בליק אצינד,
 ער הערט איצט הימלשע געזאנגען,
 וואָס איז פאר אים דעם גאסט פון עדן
 די טרערן פון אן ערדיש מיידל,
 דעם לעבנס קליינלאכע פאַרלאַנגען?
 דער גורל פון אן שמערבלאָך קינד.
 אַ, גלויב מיר, מלאך פון דער ערד,
 ער איז אינגאנצן גאָר ניט ווערט
 דו זאָלסט זיך ערגערן אצינד.

אויף דעם לופט-ימם ברייט וועגן
 אין א נעפל גאנץ געדיכט
 אָן א רודער, אָן א זעגל
 שווימען מחנות הימל-ליכט.
 צווישן פעלדער ווייטע ברייטע
 אין דעם הימלשן לאָזור
 וואַלקן-טשערעדעס צעשפרייטע
 שוועבן לאנגזאם אָן א שפור
 זיך געטראָפן, זיך צעגאנגען,
 ניט קיין טרויער, ניט קיין פרייד
 אין דעם עתיד קיין פאַרלאַנגען,
 נאָך דעם עבר טוט ניט לייד.
 אין דעם טאָג פון אומגליק שווערן
 דו דערמאָן זיך נאָר אָן זיי,
 זיי גלייכגילטיק ווי די שמערן,
 ווי די וואַלקן זאַרגלויז פריי.

ווי נאָר די נאַכט וועט אלץ ארום
 פארהילן מיט איר שווארצן טוך,
 ווי נאָר די וועלט וועט בלייבן שטום
 פארגליווערט ווי פון כישוף-שפרוך,
 ווי נאָר דער ווינט וועט טאָן אַ בלאַז
 דאָס וועלקנדיקע פעלזן-גראַז
 און פריילאך וועט אַרויס פון אַרט
 דער פויגל, וואָס באהאלט זיך דאָרט
 און צווישן וויינשמאַקס גרינע צווייגן
 וועט שלינגנדיק דעם טוי פון הימל,
 צעלאָזן זיך דאָס נאַכטיק בלימל.
 ווי נאָר עס וועט פון באַרג אפיר
 די גאַלדענע לבנה שטייגן
 און וועט פון דאָרט אין טויטן שווייגן
 פארגנבט טאָן אַ בליק אויף דיר,
 דאָן וועל איך, קינד, צו דיר זיך לאָזן,
 כ'וועל בלייבן ביז פארטאָג ביי דיר
 און כ'וועל אויף דיינע ברעם אַנבלאָזן
 חלומות גאַלדענע אָן שיער...".

XVI

אנטשווייגן איז די שטים, פון ווייטן
 פארשטארבן לאַנגזאַם קלאַנג נאָך קלאַנג.
 אַט שפּרינגט זי אויף, אַ ווילד געדראַנג
 פאַרכאַפט איר זעל פון אלע זייטן,
 אָן אומרו ניט צום איבערגעבן!
 דער טיפּסטער טרויער, שרעק און פריידן
 זיי קאַנען קיין פארגלייך ניט געבן.
 אַ שטראַם פון טויזנטער געפילן
 האַט אין איר בלוט גענומען שפּילן,
 איר גייסט געבראַכן האַט די קייטן.

איר ברוסט געאטעמט האט מיט פייער
און אַט דער רוף דער וואונדער נייער,
געדאַכט האַט איר, האַט אלץ געקלונגען.
און ענדלאך איז איר דאך געלונגען
צו שליסן אירע מידע וויעס,
נאַר אויף אין שלאָף האַט ער געשמערט
איר רו מיט זאָנדערבאַר נביאות.
דער שטומער גאַסט מיט בליקן טריבע,
מיט שיינקייט ניט פון אונזער ערד,
ער האַט זיך שטיל צו איר געבויגן
און איר דעם בליק פון זיינע אויגן
געלעגן איז אזוי פיל ליבע,
אזוי פיל צאַרטער, צאַרטער טרויער,
ווי גלייך ער וואַלט זי טיף באַדויערט.
דאַס איז געווען ניט יענער גייסט,
וואָס שיצט אלצדינג, וואָס ריין און קלאַר,
קיין שטראַלן-קראַנץ האַט ניט באַוויסט,
האַט ניט באַזילבערט זיינע האַר,
נאַר אויך ניט קיין געשפענסט פון גיהינם,
אַ, ניין. נאַנץ ווייט, גאַנץ ווייט פון יענעם,
געווען איז ענלאך זיין געזיכט
צו שוואַרצער נאַכט געמישט מיט ליכט ...

XVII

מיט בענקשאפט פול, פארזאָרגט, פאַרשמאַכט,
ביים פענסטער זיצט זי לאַנגע שטונדן
זי זיצט און וואַרט, ווי צוגעבונדן
פון מאַרגן פרי ביז נאַכט דער שפעטער
און עמיץ שעפטשעט „קומען וועט ער“,
ער מוז דאך קומען, ניט אומזיסט
האַט ער איר חלום אַפּט פאַרזיסט.

זיין מריבער בליק, די צארמע רייד
זיי האבן עפעס דאך באטייט.
שוין לאנגע מעג פון שווערן פלאגן
פארכישופט איז זי פון זיין שטים,
זי וויל צו גאט א תפילה זאגן,
נאר טיף אין הארץ זי בעט צו „אים“...
ניט האבנדיק קיין כוחות מער,
פארמאמערט ליינט זי אן איר קאפ.
דאס קישן בריט, זי אטעמט שווער,
פארציטערט שפרינגט זי באלד אראפ.
און פינסטער איז איר אין די אויגן
איר ברוסט זי פלאקערט און זי ברענט,
און דורשטיק זיינען אויסגעצויגן
די בליכע צימערדיקע הענט
און הייסע ערדישע פארלאנגען
א קוש באווייזט זיך אויף די ליפן,
ער שוועכט ארום און ווערט צעגאנגען...

(סוף פון ערשטן טייל)

עסבילום:

פראמעטעום

איבערזעצט פון דעם גריכישן אַריגינאַל

פון דר. ה. ט. שניטקינד

(פראגעמענט)

עסכילום:
פראַמעטעום

אידיש: דר. ה. ט. שניטקינד

ס צ ע נ ע

א פעלז אין דער וויססטעניש פון קאווקאז. די געטער קראטאָם (קראַפט) און
ביאָ (געוואלדטאָט), צוזאמען מיט העפעסטוס, דעם שמיד פון די געטער, טראָגן
דעם האַלבגאָט פראַמעטעום ארויף אויף דער בינע און שמידן אים צו צום פעלז.

קראַטאָם

מיר קומען אין די וויסטע ווילדערנישען
פון סקיטן-לאנד, ווייט פון דער מענשן-וועלט.
יפֿיטערס שרעקלאַכער געבאָט, העפעסטוס.
זאָל גלייך זיין אויסגעפירט. מיט אייזן-קייטן
שמיד צו אַט דעם באַטריגער פון האַלימפּום
צום פעלז. די רויטע פייער-בלום פון הימל,
דעם זונען קוואַל פון קונסט און וואַרימקייט,
האַט ער די מענטשן פון דער ערד געשענקט.
זאָל ער פארשטיין, דער בלינדער מענטשן פריינד,
אז גאָט'ס באַפעל מוז מען געאַרכזאָם זיין.
העפעסטוס

קראַטאָס, דו ביזע מאַכט, געטרייער שקלאַף
פון טיראניי, דערפילט איז גאָט'ס געבאָט.
עס איז באַשערט איך זאָל מיין פריינד באַשמראַפּן;
מיין האַנט באַגייט דאָס, וואָס מיין האַרץ פאַרדאַמט.
באַפוילן האַט עס אַבער גאַט און ס'מוז געשען ...
צו איידל, פראַמעטעום, איז געווען
דיין אידעאַל. דערפאַר בין איך פאַרמשפּט
דיך צו שמידן צו אַט דעם פעלזן טורם

וואָס קיינמאָל האָט קיין מענטש אים ניט באַשטייגט.
 קיין מענטשן-שטימע וועסטו דאָ ניט הערן,
 קיין מענטשן-טריט וועט דאָ דיין אויג ניט זען.
 צעטרוקנט פון דער ברענענדיקער זון
 וועט זיין די ווייסע ווייכקייט פון דיין הויט.
 דו וועסט זיך פרייען ווען די קילע נאכט
 וועט אויסשפרייטן איר שטערן-געשטיקטן מאַנטל,
 און אין דער פינסטערניש וועסטו זיך בעטן
 ס'זאל ווידער אַנקומען דאָס מאַרגן-ליכט
 דעם נאַכט-פּראָסט פון דיין נאַקעט-קאלטן לייב
 פאַרטרייבן. טרויער אין טויזנטער געשטאַלטן
 וועט זיין דיין גאַסט, און דער דערלייזער דיינער
 איז נאָך דערוויילע אויף דער וועלט ניטאָ...

גאַט'ס הערשאפט האָסטו ניט געפּאַלגט. צו פיל
 האָסטו געשעצט דעם מענטש וואָס אויף אַ רגע
 קריכט ער אין זונען-ליכט, פון פינסטערניש
 צו פינסטערניש. דערפאַר מוזטו דאָ שטיין
 עלנד און שלאָפּלאָז צו דעם באַרג געבונדן,
 אויסוויינענדיק דיין האַרץ צום שטורמווינט, —
 ווייל שטרענג איז גאַט און יונג איז נאָך זיין מאַכט.

קראַטאָס

אומזיסט דיין יאַמערלאַכעס טרויער-ליד,
 מיר מוזען האַסן דעם, וואָס האָסט די געטער.
 און האָט פון דיר דיין שטאַלץ אוועקגערויכט.

העפעסטום

ס'איז שרעקלאַך צו פאַר'משפּט'ן אַ קרוב.

קראַטאָס

ס'איז שרעקלאַך ניט צו פּאַלגן גאַט'ס באַפעל.
 האָסטו ניט קיין מורא פאַר יופּיטער'ס כעס?

העפעסטום

ביזט גרויזאם, קראטאָס, ווייכקייט איז דיר פרעמד.

קראטאָס

הער אויף דיין וויינען. קאָנסט דאָך אים ניט בינדן
מיט שמריק פון ווייכע רייד צו אַט דעם פעלז.

העפעסטום

ווי העסלאך איז מיר איצט מיין קינסטלעריי!

קראטאָס

באשולדיק ניט דיין קונסט אין זיינע לייד
אליין האָט ער פאר זיך די קייט געשמידט.

העפעסטום

ניט מיך האָט גאָט באַדאַרפט דערצו באַשטימען.

קראטאָס

א יעדע ארבעט קריינקט, אַ חוץ די טיראניי
יופיטערס—אויסער אים איז קיינער פריי.

העפעסטום

יופיטער האָט אונז אלעמען פאַרשקלאַפט.

קראטאָס

דאַריבער אייל זיך צו. ער קאָן ניט ליידן,
אַז זיין שליח זאָל זיין אַ פוילענצער.

העפעסטום

אַרומגערינגעלט זענען שוין די הענט.

קראטאָס

איצט שמיד זיי מיט דעם האַמער צו צום באַרג,
ער זאָל מיט זיי קיין ריר ניט קאָנען מאַן.

העפעסטום

נאַ—זע ווי שטאַרק איך האָב זיי צוגעשמידט.

קראטאָס

נאָך שטאַרקער. שטעך זיי מיט די משוועקעס דורך.
געשיקט איז ער פון קיימן צו אנטרינען.

העפעסטום
איין האנט איז פעסט שוין צוגעקלאפט צום שטיין.
קראטאָם
מאך ביידע פעסט, און זאל ער וויסן זיין—
דער כימערער, ווי נאָריש איז די קלוגשאפט זיינע.
העפעסטום
קיינער קאָן אויסער אים מיין אַרבעט מאַדלען.
קראטאָם
און איצט קלאַפּ צו די ברוסט און לענדן זיינע
מיט גרויזאם-האַרטע אייזן-ציין צום פעלז.
העפעסטום
מיין האַרץ טוט וויי צוועענדיק זיין שמאַרץ!
קראטאָם
הער אויף יופיטערס געגנער צו באַקלאַנג,
אַז ניט וועסטו זיך אויך באַוויינען מוזן.
העפעסטום (צו פּראָמעטעוס)
דיין שמראַף פאַרשעמט דאָס אויג וואָס קוקט זי אָן.
קראטאָם
יופיטער שטראַפּט אים לויט נאָך זיין פאַרדינסט...
אַרום די לענדן איצט פאַרלייט מיט שמאַל!
העפעסטום
שריי ניט אזוי — איך טו'ס דאָך יעדנפאַלס.
קראטאָם
שרייען און צווינגען וועל איך דיך, העפעסטום!
אַרונטער נון! די פיס צום פעלז שמיד צו!
העפעסטום
ער וועט די הענט און פיס שוין מער ניט רירן.
קראטאָם
זע נאָר עס זאל קיין האַר ניט זיין פאַרפעלט,
ווייל שמרענג וועט מען דיין אַרבעט אונטערזוכן.

העפעסטום

דיין צונג איז ביז אזוי ווי דיין געשמאלט.

קראטאם

זיי דו ווייך, מיין נאטור איז גרויזאם—שמאק.
מיר קאנען ביי דע זיך דארין ניט העלפן.

העפעסטום

די ארבעט אונזערע איז שוין געענדיקט.
ער שטייט געפאנגען אין א קייטן-נעץ.
(העפעסטום אָפּ)

קראטאם (צו פראָמעטעוס'ן)

נו שטעל זיך איצט אנטקעגן אלע געטער,
און בריינג מתנות שיינע פאר די מענטשן,
כדי זיי זאלן דיך פון דיינע שמריק
באפרייען... רופן רופט מען דיך פראָמעטעוס,
דאָס הייסט דער נביא, דער וואָס זעט פאָרויס...
געפין זשע אויס א וועג וואָס זאל דיך מציל זיין.
(קראטאָס און ביא אָפּ).

פראָמעטעוס

זייט עדות, הייליק-הויכע, בלאַע הימלען,
זייט עדות, דו שטורם וואָס רוישסט מיט שנעלע פליגלען,
זייט עדות מוטער-ערד און וואַסער-קוואַל —
דו טויזנט-פארביקער געלעכטער פון דעם ים, —
דו זונען אויג וואָס קיין זאך אויף דער וועלט
ליגט ניט פארבאָרגן פון דיין העלן ליכט, —
זעט ווי א גאָט פון געטער ווערט פארפאָלגט! ...

יופיטער האָט געוואַלט דעם אַלטן בוים,
דעם קרענקלאַך-יאַמערדיקן מענטשן דור
פארניכטן, און די וועלט, זיין קעניגרייך,
באזעצן מיט א לעבנס-לוסטיק געטער פאַלק...

און איך האָב אויף די מענטשן זיך דערבארימט,
און האָב זיי פון דעם טויט באַשיצט ...

ווי שאַטנס אין אַ חלום האָבן זיי געלעבט;
די אויגן האָבען גאַרנישט ניט געזען,
די אויערן גאַרנישט ניט געהערט; קיין וואוינונג,
געבויט פון האַלץ, פון ציגעל אַדער שטיין,
האַט זיי פון קעלט און שטורם ניט באַשיצט;
אין פעלזן היילן ווי מוראַשקעס האָבען זיי
זיך איינגעגראַבן אין דער פינסטערניש.
זיי האָבן ניט געוואוסט ווען ווינטער קומט
צופליען אויף די קאַלטע שטורם-פליגעלען,
און ווען דער פּרילינג דופט פאַרטרייבט די קעלט;
אַן שכל ווי די חיות אין די וועלדער,
אַן פרייד, אַן האַפנונג האָבען זיי געלעבט ...

און איך האָב זיי אין האַרצן איינגעפלאַנצט
געפילן און פאַרשטאַנד, די צייכנס פון די שמערן,
די צאַל פון טעג און יאָרן, שפּראַך און קונסט
און וואַרימקייט האָב איך געשיינקט דעם מענטשן.
איך האָב ביי זיי די אויגן אויפגעעפּנט,
און אויסגעפלאַכטן זיי אַ טרוימען-וועג
וואָס זייערע פאַנטאַזיעס און פאַרלאַנגען
שטייגן פון פינסטערניש צו ליכט אַרויף ...

אַט דאַס איז מיין פאַרבּרעכן, אַט דערפאַר
האַט מיך יופּיטער פון דער וועלט פאַרטריבן,
און האַלט מיך אין אַ קייטן-צוואַנג פאַרשפּאַרט!

פ. פעטראַרקא:

ס א נ ע מ ן

איבערזעצט פון איטאַליענישן אָריגינאַל

פּאַעטיש באַאַרבעט:

ווערטערלאַכע איבערזעצונג:

י. גויכבערג.

ד.ר. יוסף י. טשעסקים

אידיש: דר. יוסף י. טשעסקיס, י. גויכבערג

פ. פעטראראקא האט געלעבט און געשאפן אין דעם 14-טן יארהונדערט. אלע זיינע ווערק האט ער געשריבן אין לאטיין און נאָר איין זאַמלונג פון לירישע לידער—אין איטאַליעניש, די שפראַך פון פּאַלק. זיינע לאטוינישע ווערק ווערן געלויענט נאָר פון איינצעלנע ספעציאַליסטן; זיינע לירישע לידער, אין איטאַליעניש, ווערן געלויענט פון'ס גאַנצן פּאַלק. ס'איז כדאי צו באַמערקן אז די דאָזיקע לירישע לידער, געשריבן אין פשוטן מאַמע־לשון און ניט אין ארויסטאַקראַטישן לאטיין, האָבן געמאכט פעטראַראקאס נאָמען באוואוסט ניט נאָר צווישן די ברייטע שריכטן פון זיין אייגן פּאַלק נאָר אויך צווישן ליטעראַטור ליבהאַבער פון דער גאַנצער וועלט.

געבענטשט זאל זיין דער טאָג, דער חודש און דאָס יאָר,
די תקופה און די צייט, די שעה און די מינוטן,
געבענטשט זאל זיין דאָס פּלאַץ אין יענעם לאַנד דעם גומן,
וואו ס'האָט געפּאָנגען מיך דאָס שיינע אויגן-פּאַר.

געבענטשט זאל זיין די ערשטע זיסע לייד און פיין,
ווען ליבע האָט מיין האַרץ געפּאָנגען און צעבראַכן,
דער בויגן און די פייל, וואָס האָט מיך דורכגעשטאַכן,
געבענטשט די וואונד, וואָס דרינגט מיר טיף אין האַרץ אַריין

געבענטשט איז יעדער וואָרט, וואָס האָט אַרויסגעטריפּט
מיט ליבע פון מיין מויל איר נאָמען צו באַזינגען,
מיין זיפּץ און הייסע טרער, מיין בענקעניש אָן שיעור!
געבענטשט איז יעדער בלאַט, געבענטשט איז יעדע שריפּט,
מיט וואָס איך האָב געמאכט באַרימט אין נאָמען קלינגען,
געבענטשט איז מיין געדאַנק, וואָס איז נאָר פול מיט איר.

א, וואו איז דער שמערן, וואָס פלעגט תמיד געבן
די ריכטונג און ווענדונג מיין הארצנס באגערן?
א, וואו איז די וויע, די אויגן ווי שמערן,
וואָס פלעגן באַלייכטן דעם וועג פון מיין לעבן?

און וואו איז דער וויסן, די קראַפט, די געדאַנקען,
די פיינקייט, עניוּות און רייד ווי אַ שירה?
וואו זיינען די טויזנטער שיינקייטן אירע,
וואָס האָבן באַהערשט מיך נאָך זייער פארלאנגען?

א, וואו איז דאָס פנים פול חן און געפילן,
וואָס האָט מיין נשמה מיט רו צוגעצויגן?
א שפיגל געווען פאר מיין דיינקען און קלערן.
א, וואו איז דער האַר פון מיין לעבן און ווילן?
ווי גרויס דער פאַרלוסט פאר דער וועלט און פאר אויגן,
וואָס וועלן שוין קיינמאַל מער טרוקן ניט ווערן!

.S.W.R. COLL. JB 1987

